

URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Informacije o novim presudama i
odlukama Europskog suda za ljudska
prava

SIJEČANJ - TRAVANJ 2024.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

KRLEŽIN GVOZD 17, ZAGREB
TEL: 01 6444 600, FAX: 01 6444 613

E-MAIL: ured@zastupnik-esljp.gov.hr

WEB: uredzastupnika.gov.hr

Ovaj pregled prakse sadrži sažetke presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava prema odabiru Ureda zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava u relevantnom razdoblju.

Sve sažetke izradio je Ured zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava i oni ne predstavljaju službeni dokument Europskog suda za ljudska prava.

Izvorni tekstovi presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava na temelju kojih su izrađeni sažeci mogu se pronaći na stranicama Europskog suda za ljudska prava (www.echr.coe.int) putem tražilice HUDOC.

Na stranicama Ureda zastupnika (uredzastupnika.gov.hr) dostupni su prijevodi svih presuda i odluka protiv Republike Hrvatske.

Glavna urednica:

Štefica Stažnik, zastupnica Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Uredništvo:

Ana Patiniotis, pomoćnica zastupnice,

David Adesola Bankole, suradnik zastupnice,

Martina Dedić, suradnica u Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

© 2025. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava

SADRŽAJ

UVOD	4
ZABRANA MUČENJA	7
M.G. PROTIV LITVE	7
AL-HAWSAWI PROTIV LITVE	11
PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST	17
M.B. PROTIV NIZOZEMSKJE	17
PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE	21
BOGDAN PROTIV UKRAJINE.....	21
NEMA KAZNE BEZ ZAKONA.....	25
SACHARUK PROTIV LITVE.....	25
PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA	29
DIACONEASA PROTIV RUMUNJSKE	29
ŠKOBERNE PROTIV SLOVENIJE	32
SLOBODA MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJEROISPOVIJEDI	38
EXECUTIEF VAN DE MOSLIMS VAN BELGIË I DRUGI PROTIV BELGIJE	38
MIKYAS I DRUGI PROTIV BELGIJE.....	42
ZABRANA DISKRIMINACIJE	46
WA BAILE PROTIV ŠVICARSKJE.....	46

UVOD

Pregled prakse Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) koji obuhvaća razdoblje od siječnja do travnja 2024. sadržava devet presuda vijeća ESLJP-a i jednu odluku o nedopuštenosti. Ovim pregledom prakse obuhvaćena su pitanja odricanja od prava na branitelja, zabrane obrednog klanja životinja bez prethodnog omamljivanja, dugotrajnosti kaznenog postupka i ranjivosti djeteta žrtve pokušaja silovanja, kao i pitanje razmjernosti kaznene sankcije. Neke presude i odluka bavile su se aktualnim društveno-političkim pitanjima kao što su postupak „izvanrednog izručenja“ osumnjičenika za terorizam, pitanjem rasnog profiliranja i zakonitosti lišenja slobode, ukidanja prava na osobnog asistenta, zabrane nošenja vidljivih vjerskih simbola u obrazovnim ustanovama te upotrebe telekomunikacijskih podataka u kaznenom postupku. U istom razdoblju veliko vijeće ESLJP-a odlučivalo je o tri važna klimatska predmeta *Duarte Agostinho i drugi protiv Portugala i 32 drugih*, *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švicarske* i *Carême protiv Francuske*, o kojima je Ured zastupnika pripremio analize. Analize će biti dostupne na [mrežnim stranicama Ureda zastupnika](#).

Predmet *M.G. protiv Litve* odnosi se na pokušaj silovanja maloljetnika i pitanje dugotrajnosti istrage te adekvatnosti sankcije dosuđene počinitelju. ESLJP je u ovom predmetu istaknuo da za tuženu državu nastaje obveza provođenja učinkovite i službene istrage kada podnositelj iznese dokazivu tvrdnju da je bio žrtva zlostavljanja u vlastitom domu od strane člana proširene obitelji. U pogledu sankcije, naglasio je da domaći sudovi moraju iznijeti odgovarajuće razloge kako bi opravdali zaključak da se svrha kažnjavanja može postići i uvjetnom osudom, što ovdje nije bio slučaj. Stoga je ESLJP je utvrdio povredu postupovnog aspekta čl. 3. Konvencije.

U predmetu *al-Hawsawi protiv Litve*, ESLJP je analizirao pitanje postupanja prema osumnjičenicima za počinjenje terorističkih djela nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. Podnositelj je u sklopu programa „posebnih izručenja“ bio pritvoren u tajnim pritvorskim objektima u raznim državama, uključujući Litvu, gdje je bio podvrgnut „pojačanim tehnikama ispitivanja“. Obzirom da su izručenja pritvorenika uvelike ovisila o suradnji, pomoći i aktivnom djelovanju drugih država koje su Sjedinjenim Američkim Državama (dalje: SAD) stavile na raspolaganje svoj zračni prostor, zračne luke i objekte za njihovo držanje, ESLJP je utvrdio povredu čl. 3., čl. 5., čl. 8. i čl. 6. Konvencije, čl. 2. i 3. u vezi s čl. 1. Protokola br. 6 uz Konvenciju i čl. 13. u vezi s čl. 3., 5. i 8. Konvencije.

ESLJP je u predmetu *M.B. protiv Nizozemske* naveo da imigracijski pritvor sukladno članku 5. stavku 1. točki (f) Konvencije ne smije biti određen proizvoljno jer mora biti usko povezan sa svrhom sprječavanja neovlaštenog ulaska stranaca u zemlju. U predmetu podnositelja je naveo da razumije zabrinutost nadležnih tijela za nacionalnu sigurnost ili javni red zbog puštanja podnositelja iz istražnog zatvora nakon osuđujuće presude za kaznena djela povezana s terorizmom, no isto nije opravdalo smještaj podnositelja u „preventivan imigracijski pritvor“ niti je oslobodilo državu njezinih obveza iz Konvencije.

Presuda *Bogdan protiv Ukrajine* odnosila se na kaznenopravni aspekt članka 6. Konvencije i pitanje valjanosti odricanja od prava na branitelja. Podnositelj zahtjeva je osporavao svoje odricanje od prava na branitelja *inter alia* jer je prilikom davanja izjave i potpisivanja zapisnika patio od apstinencijskog sindroma. Obzirom da nije postojao „uvjerljiv razlog“ za ograničenje prava na branitelja, te da nisu uklonjeni postupovni nedostaci koji su se pojavili u predraspravnoj fazi postupka, ESLJP je utvrdio da je poštenost postupka bila nepopravljivo narušena.

U predmetu *Sacharuk protiv Litve* ESLJP se bavio načelom nema kazne bez zakona (zajamčenim čl. 7. Konvencije) i kaznenom osudom podnositelja zbog glasanja u ime drugog člana parlamenta. Konkretno, ESLJP je ispitao jesu li eventualne nejasnoće u zakonodavstvu ili praksa domaćih sudova bile takve da su onemogućile podnositelju, bivšem parlamentarnom zastupniku, da uskladi svoje ponašanje sa zakonom zbog čega bi njegova kaznena osuda, kao prve osobe koja je osuđena u Litvi zbog glasanja u ime drugog člana parlamenta, bila protivna čl. 7. Konvencije. Ne pronašavši nikakvo očito nepoštovanje ili proizvoljnost u primjeni zakona u predmetu podnositelja, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede čl. 7. Konvencije. Međutim, utvrdio je povredu čl. 6. st. 1. Konvencije jer sastav vijeća Vrhovnog suda koji je osudio podnositelja nije bio objektivno nepristran.

Pitanje opravdanosti ukidanja prava na osobnog asistenta osobi s utvrđenim teškim invaliditetom pojavilo se u predmetu *Diaconeasa protiv Rumunjske*. Navodeći da podrška koju daju članovi obitelji ne može zamijeniti profesionalnu pomoć osobnog asistenta, kao i da je u predmetu podnositeljice bilo riječ o potrebi pružanja odgovarajuće razine skrbi i dostojanstva, ESLJP je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

Presuda *Škoberne protiv Slovenije* odnosila se na prikupljanje i pohranu telekomunikacijskih podataka i njihovo korištenje u kaznenom postupku. ESLJP je utvrdio povredu prava na poštovanje privatnog života jer je slovensko zakonsko uređenje predviđalo opće, neselektivno i sustavno čuvanje i prikupljanje telekomunikacijskih podataka. ESLJP je smatrao da je takvo zakonsko uređenje protivno načelu vladavine prava i da nije razmjerno. ESLJP je u ovom predmetu utvrdio i povredu čl. 6. Konvencije zbog povrede prava obrane podnositelja.

U predmetu *Executief van de Moslims van België i drugi protiv Belgije* ESLJP je prvi put odlučivao može li se zaštita životinja podvesti pod neki od legitimnih ciljeva predviđenih čl. 9. st. 2. Konvencije. Podnositelji su prigovorili da je zabrana obrednog klanja bez prethodnog omamljivanja povrijedila njihovo pravo na slobodu vjeroispovijedi, no ESLJP je utvrdio da predmetnom zabranom nije prekoračeno polje slobodne procjene tužene države te da nije došlo do povrede prava na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, navodeći da se zaštita dobrobiti životinja može povezati s legitimnim ciljem zaštite javnog morala.

ESLJP se u predmetu *Mykias i drugi protiv Belgije* bavio pitanjem zabrane nošenja vidljivih vjerskih simbola u školama. Navodeći da su podnositeljice slobodno odabrale obrazovanje u sklopu obrazovnog sustava flamanske zajednice, kao i da su morale znati da su nadležna upravna tijela bila dužna poštovati ustavni zahtjev neutralnosti u tim

školama, ESLJP je utvrdio da je sporna zabrana bila razmjerna ciljevima koje je htjela postići te je stoga bila nužna u demokratskom društvu. ESLJP je odbacio prigovor podnositeljica temeljem čl. 9. Konvencije kao očito neosnovan.

Problematika rasnog profiliranja bila je u središtu predmeta *Wa Baile protiv Švicarske*. ESLJP je smatrao da švicarski kazneni sudovi nisu detaljnije razmotrili podnositeljeve tvrdnje o rasnom profiliranju, te da su nadležna tijela morala istražiti jesu li provjera identiteta i pretraga podnositelja bile rasistički motivirane. ESLJP je utvrdio povredu čl. 13. te čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije.

ZABRANA MUČENJA

ČLANAK 3.

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

M.G. PROTIV LITVE

zahtjev br. 6406/21

presuda vijeća od 20. veljače 2024.

PROPUSTI U ISTRAZI TE UVJETNA KAZNA ZATVORA ZBOG POKUŠAJA SILOVANJA MALOLJETNIKA DOVELI SU POVREDE POSTUPOVNOG ASPEKTA ČLANKA 3. KONVENCIJE

ČINJENICE

Kada je podnositelj zahtjeva imao 17 godina, tadašnji partner njegove tetke, R.V., fizički ga je napao u njegovom domu te prijetio silovanjem nakon što mu je silom skinuo donje rublje. Daljnji napadi na tijelo i seksualnu slobodu podnositelja spriječeni su dolaskom policije koju je podnositelj uspio pozvati. Liječničkim pregledom utvrđeno je da je podnositelj zahtjeva zadobio lakše ozljede i da pati od posttraumatskog stresnog poremećaja. 6 godina nakon počinjena kaznenog djela, drugostupanjski sud je preinačio prvostupanjsku presudu na način da je kaznu zatvora u trajanju od tri godine zbog pokušaja silovanja maloljetne osobe i nanošenja lake tjelesne ozljede, zamijenio uvjetnom kaznom zatvora. Dodatno, R.V.-u je naloženo podnositelju platiti 6.000 EUR na ime neimovinske štete. Uzimajući u obzir okolnosti u kojima je kazneno djelo počinjeno, karakter osuđene osobe te dugotrajnost kaznenog postupka, drugostupanjski sud je preinaku zatvorske kazne u uvjetnu smatrao opravdanom jer se svrha kažnjavanja može postići i izrečenom blažom kaznom. Predmetni zaključak naknadno je potvrdio i Vrhovni sud.

PRIGOVORI

Oslanjajući se na članak 6. Konvencije podnositelj zahtjeva je pred ESLJP-om prigovorio zbog dugotrajnosti postupka te blage kazne koja je u konačnici izrečena R.V.-u. Kao gospodar karakterizacije koja se u pravu daje činjenicama predmeta, ESLJP je predmetne prigovore analizirao iz perspektive jamstava koja se pružaju postupovnim aspektom članka 3. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

U svim predmetima koji se tiču djece pa tako i u predmetima koji potencijalno uključuju seksualno zlostavljanje, pri provođenju učinkovite istrage u smislu članka 3. Konvencije, nadležna tijela moraju voditi računa o najboljem interesu djeteta i njihovoj posebnoj osjetljivosti i potrebama ([X i drugi protiv Bugarske \[VV\]](#)¹, br. 22457/16, stavci 176.-178. Te 184.-192., 2. veljače 2021.). S obzirom da je podnositelj zahtjeva iznio dokazivu tvrdnju da je bio žrtva zlostavljanja u vlastitom domu od strane člana proširene obitelji, za tuženu državu nastala je obveza provođenja službene i učinkovite istrage koja je morala biti neovisna, nepristrana, podlijevati javnoj kontroli, a vlasti su morale postupati s

Niti jedno vještačenje određenih u postupku nije imalo za cilj procijeniti kakav je utjecaj napad imao na mentalno zdravlje podnositelja. Predmetni pregled naložio je tek Okružni sud i to opet na zahtjev podnositelja iz čega proizlazi da su nacionalne vlasti propustile izvršiti svoju obvezu provođenja psihološke procjene podnositelja bez nepotrebnog odgađanja i bez čekanja da on sam zatraži takvu procjenu.

odgovarajućom revnošću i brzinom ([M. i drugi protiv Italije i Bugarske](#), br. 40020/03, stavak 100., 31. srpnja 2012.). Iako ne postoji apsolutna obveza prema kojoj bi se svi kazneni progoni trebali okončati osudom ili izricanjem određene kazne, nacionalni sudovi ni u kojem slučaju ne bi smjeli dopustiti da teški napadi na tjelesni i moralni integritet prođu nekažnjeno ili da teška kaznena djela budu kažnjena pretjerano blagim kaznama ([Okkali protiv Turske](#), br. 52067/99, stavak 65., ECHR 2006-XII (izvadci)). Dodatno, kada je u pitanju

seksualno zlostavljanje djece postupovnu obvezu provođenja učinkovite istrage potrebno je tumačiti u svjetlu obveza koje proizlaze iz drugih primjenjivih međunarodnih instrumenata, konkretnije Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarote konvencija)².

Primjenjujući gore navedena načela na predmet podnositelja, ESLJP je pohvalio činjenicu da su litavske vlasti s istražnim radnjama započele isti dan kada su zaprimili kaznenu prijavu te da su domaća tijela poduzela potrebne korake kako bi se u postupku zaštitio podnositelj koji je bio žrtva pokušaja silovanja dok je bio maloljetan. ESLJP je posebno izdvojio (i) da je državni odvjetnik uzeo u obzir da tada maloljetni podnositelj ne može samostalno braniti svoj interes zbog čega je naložio policiji da istraži je li napad R.V. podnositelju prouzročio fizičku bol, (ii) da podnositelj nije morao sudjelovati u sudskim raspravama niti je ispitan na ročištu te (iii) da manje nesuglasice koje su postojale u iskazu podnositelja ne predstavljaju razlog za sumnju u njihovu cjelokupnu vjerodostojnost s obzirom na šok, stres i sram koju žrtve takvih kaznenih djela mogu iskusiti. Također je istaknuto da podnositelj nije osporavao temeljitost istrage, odnosno nije tvrdio da nacionalne vlasti nisu poduzele neke bitne istražne korake, niti je doveo u pitanje neovisnost istrage ili mogućnost da u njoj sudjeluje.

¹ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

² Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (NN [11/2011](#))

Ipak, ESLJP nije mogao zanemariti činjenicu da je kazneni postupak bio dugotrajan jer je ukupno trajao 5 godina i 11 mjeseci, iako se ne može reći da su u navedenom periodu nacionalne vlasti bila neaktivne. Duljini trajanja postupka najviše je pridonijela činjenica da su provedena četiri liječnička vještačenja podnositelja te vrijeme potrebno za izradu nalaza i mišljenja. Provođenje tri liječnička vještačenja u fazi istrage bilo je potrebno jer je prvo i drugo vještačenje sadržavalo nedostatke po pitanju opsega ozljeda koje je podnositelj pretrpio ([V.D. protiv Hrvatske \(br. 2\)](#), br. 19421/15, stavak 73., 15. studenoga 2018.), dok je četvrto vještačenje provedeno tijekom ispitivanja predmeta pred Okružnim sudom na zahtjev podnositelja koji se nije složio sa zaključcima trećeg nalaza i mišljenja. ESLJP je istaknuo da nacionalni sud nije morao udovoljiti tom zahtjevu podnositelja ako predloženi liječnički pregled nije smatrao nužnim ([Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske \[VV\]](#), br. 24014/05, stavak 180., 14. travnja 2015.). Naime, takvim postupanjem nacionalnih tijela ne samo da je značajno produljeno trajanje postupka već je umanjena sposobnost da se utvrdi točan razmjer ozljeda koje je podnositelj pretrpio, a provođenjem opetovanih liječničkih pregleda samo je dodatno traumatiziran podnositelj što je moglo dovesti do sekundarne viktimizacije. Pritom, niti jedan od navedenih pregleda nije imao za cilj procijeniti kakav je utjecaj napad imao na podnositeljevo mentalno zdravlje. Predmetni pregled naložio je tek Okružni sud i to opet na zahtjev podnositelja iz čega proizlazi da su nacionalne vlasti propustile izvršiti svoju obvezu provođenja psihološke procjene podnositelja bez nepotrebnog odgađanja i bez čekanja da on sam zatraži takvu procjenu ([X i drugi protiv Bugarske \[VV\]](#))³, br. 22457/16, stavak 192. i 213., 2. veljače 2021.).⁴ Konačno, kada je donesena odluka o provođenju psihološkog i psihijatrijskog pregleda podnositelja samo vještačenje i izrada nalaza i mišljenja trajala je godinu dana i tri mjeseca.

Nadalje, ESLJP je problematičnim smatrao i činjenicu da je R.V. osuđen samo na uvjetnu kaznu zatvora. Naime, iako se proceduralna obveza države prema članku 3. Konvencije ne može tumačiti na način da se osobi koja je pokušala počinuti seksualni napad ne može izreći uvjetna osuda, takva odluka mora biti odgovarajuće obrazložena, a kako bi se izbjegao dojam nekažnjivosti te osigurala učinkovita prevencija seksualnih zločina ([Sabalić protiv Hrvatske](#), br. 50231/13, 14. siječnja 2021.). U tom smislu, domaći sudovi nisu pružili odgovarajuće razloge kojima bi opravdali svoj zaključak da se svrha kažnjavanja može postići i uvjetnom osudom te nisu u obzir uzeli sve relevantne okolnosti. Primjerice, činjenicu da se pokušaj silovanja dogodio u domu podnositelja i u prisustvu njegovog dvogodišnjeg brata te da je R.V. bio član proširene obitelji podnositelja, a koje činjenice sukladno relevantnim međunarodnim instrumentima predstavljaju otežavajuće okolnosti.

U odnosu na obrazloženje tužene države da je duljina trajanja postupka igrala značajnu ulogu pri određivanju uvjetne kazne zatvora R.V.-u, ESLJP je ponovio da ublažavanje kazne

³ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

⁴ U tom smislu, ESLJP je naglasio posebnu ranjivost mladih osoba i posebne psihološke čimbenike koji se moraju uzeti u obzir u slučajevima seksualnog zlostavljanja maloljetnika uzimajući u obzir izvještaj uz Lanzarote konvenciju, koji navodi da neka kaznena djela seksualne prirode protiv djece možda neće uključivati nikakvu fizičku štetu, ali njihov psihološki učinak može imati duboke i dugotrajne posljedice, i Direktivu 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP koja uspostavlja minimalne standarde o pravima, podršci i zaštiti žrtava kaznenih djela te navodi da nasilje počinjeno od strane člana obitelji žrtve može uzrokovati sustavne psihološke i fizičke traume s teškim posljedicama jer je počinitelj osoba kojoj bi žrtva trebala moći vjerovati.

ili njezino uvjetno odgađanje zbog prekomjerne duljine postupka može predstavljati prikladno sredstvo ispravka povrede prava optuženika da mu se u kaznenom postupku presudi u "razumnom roku" ([Beck protiv Norveške](#), br. 26390/95, stavak 27., 26. lipnja 2001.). Međutim, u ovom predmetu, niti tijekom domaćeg postupka niti u postupku pred ESLJP-om nije se tvrdilo da je uvjetna osuda R.V.-a bila potrebna kako bi mu se osigurala prava koja se jamče člankom 6. Konvencije. Ujedno, R.V.-u je naloženo da uplati 1.000 EUR državnom fondu za potporu žrtvama te da se svom probacijskom službeniku mora javiti e-poštom jednom u dva tjedna, a osobno svaka dva mjeseca. Nikakve druge obveze i zabrane dopuštene litavskim Kaznenim zakonom nisu bile određene počinitelju. Po mišljenju ESLJP-a, takva sankcija ne može se smatrati proporcionalnom povredi jednog od temeljnih prava podnositelja zahtjeva zajamčenih Konvencijom ([Nikolova i Velichkova protiv Bugarske](#), br. 7888/03, stavci 60-63, 20. prosinca 2007.).

Zaključno, ESLJP je utvrdio da domaći sudovi nisu pružili odgovarajuće i uvjerljive razloge kojima bi mogli opravdati osudu R.V. na uvjetnu kaznu zatvora s obzirom na okolnosti počinjenja kaznenog djela, njegov karakter ili bilo koju drugu kaznenu osnovu.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je u predmetu podnositelja utvrdio povredu postupovnog aspekta članka 3. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA:

8.000 EUR na ime neimovinske štete

605 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana mučenja*
- *postupovni aspekt*
- *učinkovita istraga*
- *seksualno zlostavljanje maloljetnika*
- *Lanzarote konvencija*
- *proporcionalnost izrečene kazne i težine počinjenog kaznenog djela*

Sudac Krenc dao je izdvojeno suprotstavljeno mišljenje kojem se pridružio sudac Koskelo.

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

AL-HAWSAWI PROTIV LITVE

zahtjev br. 6383/17

presuda vijeća od 16. siječnja 2024.

SMJEŠTAJ PRITVORENIKA OSUMNJIČENIH ZA KAZNENO DJELO TERORIZMA U TAJNI PRITVOR NA PODRUČJU LITVE DOVEO JE DO VIŠESTRUKIH POVREDA KONVENCIJE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, državljanin Saudijske Arabije, uhićen je nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. pod sumnjom da je bio visoko pozicionirani član terorističke skupine al-Qaeda. Američka obavještajna služba, CIA, je zadržala podnositelja kao „vrlo vrijednog pritvorenika“, odnosno osumnjičenika za počinjenje terorističkih djela za kojeg se vjeruje da bi mogao pružiti informacije o trenutnim terorističkim prijetnjama protiv Sjedinjenih Američkih Država (dalje: SAD). Podnositelj je u sklopu „posebnih izručenja“⁵ bio pritvoren u tajnim pritvorskim objektima u raznim državama, uključujući Litvu, gdje je bio podvrgnut „pojačanim tehnikama ispitivanja“⁶. Podnositelj je boravio u Litvi u razdoblju od 2005. do 2006., nakon čega je prebačen u drugi tajni pritvorski objekt u Afganistanu. Na temelju navoda podnositelja da je bio mučen i zlostavljan u CIA-inom tajnom pritvoru u Litvi, pokrenut je istražni postupak, koji je još uvijek u tijeku, a podnositelju još uvijek nije dodijeljen položaj žrtve. Podnositelj se trenutno nalazi u zatvoru Guantanamo gdje je u tijeku suđenje u kojem mu prijete smrtna kazna.

PRIGOVORI

Podnositelj je pred ESLJP-om prigovorio da je Litva dopustila i/ili omogućila CIA-i da ga na svom teritoriju podvrgne mučenju, zlostavljanju i tajnom pritvoru. Prigovorio je i da litvanske vlasti nisu na odgovarajući način istražile njegove navode o zlostavljanju, kao i da su dopustile da ga se premjesti na druge lokacije CIA-inih pritvora u inozemstvu, čime je izložen daljnjem mučenju i zlostavljanju i tajnom pritvaranju. Također, prigovorio je da su litvanske vlasti dopustile njegovo premiještanje na područje SAD-a gdje se suočio s

⁵ „Posebno izručenje“ je pojam koji je označavao sustav transfera osoba iz nadležnosti jedne države u drugu, a sve u svrhu pritvaranja i ispitivanja izvan normalnog pravnog sustava, te sa stvarnim rizikom od mučenja ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

⁶ Prema izvješću CIA-e, Ministarstvo pravosuđa SAD-a je dostavilo pravno mišljenje u kojemu je navelo 10 „pojačanih tehnika ispitivanja“ koje će se primjenjivati na osumnjičene teroriste, a kojima neće biti prekršeno pravo na zabranu mučenja. Te tehnike su iduće: hvat za dobivanje pažnje („*the attention grasp*“); držanje osumnjičenika uz zid i njegovo potezanje i naglo guranje u fleksibilni lažni zid tako da mu lopatice udare u zid („*the walling technique*“); hvat lica kojim se glava pritvorenika drži nepomičnom, dok ispitivač stavlja otvoreni dlan na obje strane njegova lica („*the facial hold*“); udarac dlanom po licu ili udarac za posramljivanje („*the facial or insult slap*“); zatvaranje u skućeni prostor („*cramped confinement*“), stavljanje insekata u kutiju za zatvaranje zajedno s pritvorenicima; stajanje uz zid („*the wall standing*“); primjena stresnih položaja („*the application of stress positions*“); održavanje budnosti („*sleep deprivation*“) i simulacija utapanja („*the waterboard technique*“).

nepoštenim suđenjem i smrtnom kaznom. Podnositelj je svoje prigovore temeljio na člancima 2., 3., 5., 6. st. 1., 8., 13., te članku 1. Protokola br. 6 uz Konvenciju.

OCJENA ESLJP-a

Predmet podnositelja se uglavnom temeljio na posrednim dokazima budući da mu je posljednjih 20 ili više godina skoro u potpunosti zabranjena komunikacija s vanjskim svijetom. Upravo takva ograničenja podnositelja i visoka razina tajnovitosti američkih programa „posebnih izručenja“ su utjecale na sposobnost podnositelja da iznese svoj predmet pred ESLJP-om. Štoviše, događaji kojima je podnositelj prigovarao u zahtjevu i naknadnim podnescima uvelike su se oslanjali na informacije prikupljene iz brojnih javnih izvora. Slijedom navedenog, ESLJP je naveo da se pri utvrđivanju činjenica predmeta uvelike oslanjao na posredne dokaze, uključujući dokaze dobivene kroz međunarodne istrage, značajno redigirane dokumente koje je objavila CIA, kao i na podatke sadržane u deklasificiranom izvješću odbora američkog Senata iz 2014., te na druge javne izvore i iskaze vještaka koje je saslušao u drugim relevantnim predmetima.

Režim koji se primjenjivao na vrlo vrijedne pritvorenike, kao što je i podnositelj zahtjeva, je uključivao njihov premještaj na različite lokacije, kao i njihovo neprekidno držanje u samici, bez komunikacije i to tijekom cijelog razdoblja njihovog pritvora. Transferi na nepoznate lokacije i nepredvidivi uvjeti pritvora su bili posebno osmišljeni kako bi kod pritvorenika izazvali osjećaj dezorijentiranosti i izolacije. Štoviše, pritvorenici najčešće nisu znali gdje se točno nalaze ([Al Nashiri protiv Poljske](#)⁷, br. 28761/11, st. 397.-98., 24. srpnja 2014.).

U predmetu [Abu Zubaydah protiv Litve](#)⁸ (br. 46454/11, 31. svibnja 2018.) ESLJP je utvrdio da su sva četiri leta koja je naveo podnositelj uistinu korištena za izvršenje posebnih izručenja, što vlada Litve nije osporila. Nadalje, obzirom na predočene materijale, ESLJP je izvan svake razumne sumnje utvrdio da je podnositelj u Litvi bio tajno pritvoren oko pet mjeseci ili godinu dana te da je bio držan sukladno sustavu „standardnih uvjeta zatočeništva“, a kako je utvrđeno u Smjernicama o uvjetima zatočeništva za zatvorenika CIA-e. Vlasti tužene države su znale za prirodu i svrhu aktivnosti CIA-e na njezinom području te su surađivale u pripremi i izvršenju posebnog izručenja, i to sve dok su bile svjesne da je omogućavanje CIA-i da na njihovom teritoriju drži osumnjičene teroriste, izlagalo navedene ozbiljnom riziku od postupanja protivnom Konvenciji.

U predmetu podnositelja, Vlada tužene države nije iznijela nijedan materijal ili dokaz koji bi mogao dovesti u sumnju ili izmijeniti zaključke ESLJP-a o znanju i sudjelovanju litavskih vlasti u programu pritvora vrlo vrijednih zatvorenika. Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je predmet podnositelja potpadao pod nadležnost Litve u smislu čl. 1. Konvencije.

⁷ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

⁸ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

Članak 3. Konvencije

I. Proceduralni aspekt

Čak i ako postoji snažan javni interes za čuvanjem tajnosti izvora informacija ili materijala, osobito u slučajevima koji se odnose na borbu protiv terorizma, bitno je da se što više informacija o navodima i dokazima otkrije strankama u postupku, bez ugrožavanja nacionalne sigurnosti. U slučajevima kada nije moguće u potpunosti otkriti takve informacije, strankama se mora osigurati mogućnost učinkovite obrane njihovih interesa (*Al Nashiri protiv Poljske*, br. 28761/11, st. 494.-95., 24. srpnja 2014.).

U trenutku razmatranja predmeta podnositelja pred ESLJP-om, istraga litvanskih tijela je trajala skoro deset godina, dok je od 2015. pridružena istrazi u predmetu Abu Zubayada, u čijem predmetu je ESLJP utvrdio povredu proceduralnog aspekta čl. 3. Konvencije. Utvrđenja u predmetu *Abu Zubaydah protiv Litve* (br. 46454/11, 31. svibnja 2018.), koja se odnose na razdoblje od spajanja istrage do dana donošenja presude ESLJP-a u tom predmetu, su relevantna i za ocjenu postupanja litvanskih vlasti u predmetu podnositelja. U navedenom razdoblju, ESLJP je u predmetu *Abu Zubaydah protiv Litve* utvrdio da nije postignut nikakav značajan napredak u istrazi sudjelovanja Litve u programu pritvora vrlo vrijednih pritvorenika CIA-e, kao ni u identificiranju odgovornih osoba. Navedeni zaključak se primjenjivao i na predmet podnositelja zahtjeva, uzimajući u obzir da je od dana donošenja prethodno navedene presude do odlučivanja u predmetu podnositelja prošlo više od četiri godine. Litvanska Vlada nije dala zadovoljavajuće razloge zašto tijekom tog razdoblja tijela kaznenog progona nisu postigla nikakav napredak u istrazi.

Podnositelj se nalazio u nekoj vrsti trajnog limba jer mu je uskraćen položaj žrtve u postupku, dok istovremeno nije mogao dobiti informacije o istrazi jer nije bio stranka u postupku.

Opetovani zahtjevi podnositelja da mu se dodijeli položaj žrtve ili da mu se barem dostave informacije o istrazi, bili su neuspješni. Uzimajući u obzir važnost i ozbiljnost predmeta podnositelja zahtjeva, litavska javnost je imala legitiman interes biti obaviještena o kaznenom postupku i njegovim rezultatima. Stoga je su nacionalna tijela trebala, bez ugrožavanja nacionalne sigurnosti, osigurati dovoljan stupanj javnog nadzora pri provođenju istrage.

ESLJP je naveo da Litva nije ispunila zahtjeve „učinkovite i temeljite istrage“, te je utvrdio povredu proceduralnog aspekta čl. 3. Konvencije.

II. Materijalni aspekt

Čak i u najtežim okolnostima kao što su borba protiv terorizma i organiziranog kriminala, Konvencija apsolutno zabranjuje mučenje i nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na ponašanje dotične osobe (*Chahal protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 22414/93, st. 79., 15. studenog 1996.).

Kako bi utvrdio treba li se određeni oblik zlostavljanja podvesti pod pojam mučenja, ESLJP mora uzeti u obzir razliku predviđenu čl. 3. Konvencije između pojma mučenja i pojma nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. Cilj tog razlikovanja je posebna osuda mučenja kao namjernog nečovječnog postupanja koje uzrokuje vrlo ozbiljne i okrutne patnje.

ESLJP je utvrdio da je podnositelj za vrijeme pritvora u Litvi, kao i svaki drugi pritvorenik CIA-e, bio držan u uvjetima koji su uključivali: stavljanje poveza preko očiju ili stavljanje kapuljače zatočenicima; uklanjanje dlaka po dolasku u ustanovu; zabranu komunikacije, boravak u samici; stalnu buku visokog i promjenjivog intenziteta koja se puštala cijelo vrijeme; stalnu osvjetljenost ćelije; korištenje okova za noge.

Iako za vrijeme boravka u Litvi nije bio izvrnut najoštrijim metodama ispitivanja, podnositelj je boravio u izuzetno teškim uvjetima pritvorskog režima, uključujući gotovo potpunu senzornu izolaciju od vanjskog svijeta, patio je od trajnog emocionalnog i psihološkog stresa i tjeskobe uzrokovane prošlim iskustvom mučenja i okrutnog postupanja od strane CIA-e, kao i zbog straha od budućeg zlostavljanja. Obzirom na režim pritvora kojemu je podnositelj bio podvrgnut za vrijeme boravka u Litvi, kao i na kumulativne učinke koji su isti imali na njega, ESLJP je utvrdio da je postupanje kojemu je podnositelj prigovorio stvorilo intenzivnu psihičku i fizičku patnju koja odgovara pojmu „nečovječnog postupanja“ sukladno čl. 3. Konvencije.

Zbog prešutnog pristanka da se program pritvora vrlo vrijednih pritvorenika odvija na njihovom teritoriju, litavske vlasti su bile odgovorne za povredu podnositeljevih prava, stoga je ESLJP utvrdio povredu materijalnog aspekta čl. 3. Konvencije.

Članak 5. Konvencije

Tajno pritvaranje osumnjičenika za kazneno djelo terorizma je bila glavna značajka programa posebnog izručenja CIA-e. Samo izručenje je uvelike ovisilo o suradnji, pomoći i aktivnom djelovanju zemalja koje su SAD-u stavile na raspolaganje svoj zračni prostor, zračne luke za slijetanje zrakoplova koji su prevozili zatvorenike CIA-e te objekte u kojima su se zatvorenici mogli sigurno držati i ispitivati.

ESLJP je već utvrdio da je u predmetu podnositelja došlo do povrede materijalnog aspekta čl. 3. jer su litavske vlasti bile svjesne da je podnositelj bio premješten s njihovog teritorija u okviru posebnog izručenja, te da su, omogućivši CIA-i da ga premjeste u svoj drugi tajni pritvorski objekt, podnositelja izložili predvidljivom i ozbiljnom riziku od daljnjeg zlostavljanja i boravka u nečovječnim uvjetima u pritvoru. Naveo je da su ti zaključci bili primjenjivi i u kontekstu njegovog prigovora zbog povrede čl. 5. Konvencije. Slijedom navedenog, odgovornost Litve je postojala i u pogledu tajnog pritvora podnositelja zahtjeva na teritoriju Litve, kao i zbog njegovog premještaja s njezinog teritorija.

Obzirom na navedeno, ESLJP je utvrdio povredu čl. 5. Konvencije.

Članak 8. Konvencije

ESLJP je smatrao da su radnje i propusti Litve u vezi s pritvorom i transferom podnositelja zahtjeva predstavljale miješanje u podnositeljevo pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života zajamčeno čl. 8. Konvencije. Uzimajući u obzir nezakonitost i tajnost pritvora, ESLJP je naveo da miješanje nije bilo „u skladu sa zakonom“ te mu je nedostajalo bilo kakvo opravdanje temeljem čl. 8. st. 2. Konvencije. Zbog toga, ESLJP je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

Članak 6. stavak 1. Konvencije

Niti jedan pravni sustav temeljen na vladavini prava ne bi trebao prihvaćati dokaze koji su dobiveni mučenjem, neovisno o njihovoj pouzdanosti. ESLJP je istaknuo da su izjave

Iako za vrijeme boravka u Litvi nije bio izvrnut najoštrijim metodama ispitivanja, podnositelj je bio podvrgnut izuzetno teškim uvjetima pritvorskog režima, uključujući gotovo potpunu senzornu izolaciju od vanjskog svijeta, patio je od trajnog emocionalnog i psihološkog stresa i tjeskobe uzrokovane prošlim iskustvom mučenja i okrutnog postupanja od strane CIA-e, kao i zbog straha od budućeg postupanja.

dobivene povredom čl. 3. Konvencije nepouzdana, jer će žrtva mučenja često reći bilo što samo da mučenje prestane.

U relevantno vrijeme te prema javno dostupnim informacijama, bilo je očito da će svakom osumnjičeniku za terorizam suditi pred vojnim povjerenstvom u Guantanamo, koji a postupak je izazivao zabrinutost udruga za ljudska prava i medija diljem svijeta.

ESLJP je u predmetima *Al Nashiri protiv Poljske* (br. 28761/11, st. 566.-67., 24. srpnja 2014.) i [Al Nashiri protiv Rumunjske](#)⁹ (br. 33234/12, st. 719.-20., 31. svibnja 2018.) utvrdio da je postojao predvidivi rizik da bi se podnositelj tijekom suđenju pred vojnim povjerenstvom u Guantanamo mogao suočiti s očitim uskraćivanjem pravde. Navedeno je bilo izvjesno jer: i) vojno povjerenstvo nije ispunjavalo zahtjeve nepristranosti ili neovisnosti izvršne vlasti kao što se zahtijeva od „suda“ prema sudskoj praksi ESLJP-a; ii) vojno povjerenstvo nije imalo legitimitet prema međunarodnom pravu i pravu SAD-a, te je Vrhovni sud SAD-a utvrdio da ono nema „ovlasti za postupanje“, pa se ne može smatrati da je „zakonom ustanovljeno“ kako zahtijeva čl. 6. st. 1. Konvencije; iii) je postojala velika vjerojatnost da se u suđenjima protiv osumnjičenika za terorizam upotrijebe dokazi dobiveni mučenjem.

ESLJP je utvrdio da su suradnja i pomoć Litve u premještanju podnositelja zahtjeva s njezina teritorija, unatoč predvidivom riziku da bi se on mogao suočiti s očitim uskraćivanjem pravde u postupku u SAD-u, dovele do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije.

⁹ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

Članak 2. i 3. u vezi s čl. 1. Protokola br. 6 uz Konvenciju (ukidanje smrtne kazne)

Članak 2. Konvencije zabranjuje bilo kakvo premještanje pojedinca u drugu državu ako postoje opravdani razlozi za sumnju da bi se tamo suočili sa stvarnim rizikom od izricanja smrtne kazne.

Uzimajući u obzir da je utvrdio i povredu čl. 6. st. 1. zbog izlaganja pojedinca očitom uskraćivanju pravde u postupku u SAD-u, ESLJP je utvrdio i povredu čl. 2. i 3. u vezi s čl. 1. Protokola br. 6 uz Konvenciju.

Članak 13. u vezi člankom 3., 5. i 8. Konvencije

ESLJP je utvrdio da kaznena istraga u Litvi nije zadovoljila standarde „učinkovite istrage“ koja je trebala biti provedena u skladu s čl. 3. Konvencije. Obzirom na utvrđenu povredu postupovnog aspekta čl. 3., ESLJP je utvrdio i povredu čl. 13. u vezi s čl. 3., 5. i 8. Konvencije jer podnositelj u Litvi nije imao na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo kojim bi prigovorio povredi čl. 3., 5. i 8. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

100.000 EUR na ime neimovinske štete
30.000 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana mučenja*
- *vrlo vrijedni pritvorenici*
- *posebno izručenje*
- *smrtna kazna*
- *terorizam*
- *tajni zatvori CIA-e*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST

ČLANAK 5.

1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom: ...

f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja...

M.B. PROTIV NIZOZEMSKJE

zahtjev br. 71008/16

presuda vijeća od 23. travnja 2024.

IMIGRACIJSKI PRITVOR NIJE BIO USKO POVEZAN SA SVRHOM SPRJEČAVANJA NEOVLAŠTENOG ULASKA STRANACA U ZEMLJU STOGA JE BIO PROTIVAN ČLANAKU 5. KONVENCIJE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva sirijski je državljanin koji je po dolasku u Nizozemsku zatražio azil. Nedugo nakon toga, protiv njega je pokrenuta istraga te je uhićen zbog sumnje da je sudjelovao u terorističkoj organizaciji i određen mu je istražni zatvor. Podnositelj je u prvostupanjskom postupku osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci. Protiv navedene presude uložio je žalbu. U međuvremenu, protekom maksimalne duljine trajanja istražnog zatvora podnositelj je pušten, ali je odmah potom smješten u imigracijski pritvor do ocjene njegovog zahtjeva za azil, uz obrazloženje da je njegov imigracijski pritvor nužan radi dobivanja potrebnih informacija za procjenu zahtjeva za azil te zbog toga jer je podnositelj zahtjeva kao okrivljenik za sudjelovanje u terorističkoj organizaciji predstavljao prijetnju nacionalnoj sigurnosti i javnom poretku. Podnositelj se žalio protiv odluke o imigracijskom pritvoru tvrdeći da je proizvoljna. U kaznenom postupku podnositelj zahtjeva je oslobođen optužbi zbog nedostatka dokaza, dok je njegov imigracijski pritvor u konačnici ukinut zbog propusta prizivnog suda da o njegovoj žalbi odluči u propisanom roku. Podnositelju je naknadno odobren i azil.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 5. stavak 1. točku (f) Konvencije podnositelj je tvrdio da nizozemske vlasti nisu ispitale je li postojala stvarna mogućnost da bude protjeran u Siriju ili neku treću

zemlju čak i ako njegov zahtjev za azil bude odbijen. Podnositelj je ujedno prigovorio da je njegov imigracijski pritvor bio protivan predmetnoj odredbi Konvencije jer je u trenutku određivanja tog pritvora već bio registriran u Nizozemskoj u kojoj je zakonito boravio iščekujući odluku o njegovom zahtjevu za azil.

OCJENA ESLJP-a

Člankom 5. stavkom 1. točkom (f) Konvencije predviđena je iznimka od prava na slobodu i sigurnost, sukladno kojoj je država članicama dozvoljeno kontrolirati slobodu stranaca u imigracijskom kontekstu. Prema citiranom članku zakonito pritvaranje tražitelja azila ili drugog migranta dopušteno je prije nego li država izda „ovlaštenje“ za ulazak u zemlju jer država uživa neporecivo suvereno pravo kontrolirati ulazak stranaca i boravak istih na

Neovisno o tome temelji li se pritvor na prvom ili drugom dijelu članka 5. stavka 1. točke (f) Konvencije on ne smije biti proizvoljan a što znači (i) da se mora provoditi u dobroj vjeri, (ii) biti usko povezan sa svrhom sprječavanja neovlaštenog ulaska osobe u zemlju, (iii) da mjesto i uvjeti pritvora moraju biti primjereni, imajući u vidu da se ne određuje počiniteljima kaznenog djela, već na strance koji su često u strahu za svoje živote pobjegli iz svoje zemlje, (iv) te duljina pritvora ne bi trebala premašiti onu razinu koja je potrebna da bi se ostvarila željena svrha.

njezinom teritoriju. Posljedično, predmetno ovlaštenje države da ograniči slobodu pojedinca nadilazi „gramatičko tumačenje“ prvog dijela predmetne odredbe te se ne odnosi samo na slučajeve sprječavanja neovlaštenog ulaska u zemlju jer bi takvo tumačenje bilo pretjerano usko ([Saadi protiv Ujedinjene Kraljevine \[VV\]](#), br. 13229/03, stavci 43., 64.-66., ECHR 2008). Pitanje kada se prvi dio članka 5. stavka 1. točke (f) prestaje primjenjivati jer je pojedincu izdano formalno ovlaštenje za ulazak ili boravak u zemlju, sukladno praksi ESLJP-a u ovisit će prije svega o nacionalnom pravu ([Suso Musa](#)

[protiv Malte](#), br. 42337/12, stavak 97., 23. srpnja 2013.).

S druge strane, člankom 5. stavkom 1. točkom (f) Konvencije uređeno je i pitanje pritvaranja radi protjerivanja ili izručenja. Ta odredba pruža drugačiju razinu zaštite od članka 5. stavka 1. točke (c). Naime, sukladno drugoj rečenici točke (f) kao jedini relevantan uvjet za određivanje pritvora predviđeno je postojanje postupka protjerivanja ili izručenja koji je u tijeku. Posljedično, ne zahtijeva se da pritvor osobe protiv koje se poduzimaju radnje u cilju njezine deportacije bude „nužan“ primjerice radi sprječavanja počinjenja kaznenog djela ili bijega pojedinca ([Čonka protiv Belgije](#), br. 51564/99, stavak 38., 5. veljače 2002.).

Neovisno o tome temelji li se pritvor na prvom ili drugom dijelu članka 5. stavka 1. točke (f) Konvencije on ne smije biti proizvoljan, a što znači da:

- (i) se mora provoditi u dobroj vjeri,

- (ii) mora biti usko povezan sa svrhom sprječavanja neovlaštenog ulaska osobe u zemlju,
- (iii) mjesto i uvjeti pritvora moraju biti primjereni, imajući u vidu da se ne određuje počiniteljima kaznenog djela, već strancima koji su često u strahu za svoje živote pobjegli iz svoje zemlje,
- (iv) duljina pritvora ne bi trebala premašiti onu razinu koja je potrebna da bi se ostvarila željena svrha ([Saadi protiv Ujedinjene Kraljevine \[VV\]](#), br. 13229/03, stavci 73.-74., ECHR 2008).

Primjenjujući navedeno, ESLJP je istaknuo da je predmet podnositelja u bitnom sličan citiranom predmetu *Saadi* jer, iako je podnositelj u trenutku određivanja imigracijskog pritvora već neko vrijeme boravio u Nizozemskoj, o njegovom zahtjevu za azil nije bilo odlučeno. „Zakoniti boravak“ na koji se podnositelj pozivao temeljio se na članku 8(f) Zakona o strancima iz 2000., koji ujedno predstavlja prenošenje u nizozemsko zakonodavstvo članka 9. stavka 1. [Direktive o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite](#), prema kojem stranac u Nizozemskoj zakonito boravi dok čeka odluku o svom zahtjevu za azil. Detaljnijom analizom predmetne odredbe jasno proizlazi kako „zakoniti boravak“ podnositelja sukladno članku 8(f) Zakona o strancima ne treba izjednačiti s dobivanjem ovlaštenja za ulazak u zemlju. ESLJP prihvaća da je izraz "zakoniti boravak" mogao izazvati određenu zabunu kod podnositelja zahtjeva, no predmetna odredba tumačena s drugim odredbama Zakona o strancima te u skladu s međunarodnim standardima propisuje da tražitelj azila ne smije biti protjeran dok se procjenjuje njegov zahtjev, no ne predstavlja nikakvo formalno odobrenje ulaska ili boravka u Nizozemsku. Zakonito zadržavanje tražitelja azila koji nema takvu formalnu ovlast za ulazak u zemlju nije protivno članku 5. stavku 1. (f) Konvencije. ESLJP je stoga utvrdio da je podnositeljev imigracijski pritvor imao jasnu zakonsku osnovu u nizozemskom pravu koju su nizozemski sudovi dosljedno proveli i da je odluka o imigracijskom pritvoru bila usmjerena na sprječavanje neovlaštenog ulaska u zemlju.

Ocjenjujući proizvoljnost odluke o imigracijskom pritvoru, ESLJP je ispitao je li postojala dovoljno bliska veza između imigracijskog pritvora i cilja sprječavanja podnositeljevog neovlaštenog ulaska u zemlju.

U tom smislu, ESLJP je istaknuo da razumije zabrinutost nadležnih tijela zbog puštanja podnositelja iz istražnog zatvora nakon osuđujuće presude za kaznena djela povezana s terorizmom, no to ne opravdava smještanje podnositelja u „preventivan imigracijski pritvor“, niti oslobađa državu njezinih obveza koje proizlaze iz Konvencije. Dodatno, analizirajući postupanje nizozemskih vlasti za vrijeme dok je podnositelj bio u istražnom zatvoru, ESLJP je primijetio da nisu poduzele potrebne korake kako bi ocijenile i odlučile o podnositeljevom zahtjevu za azil. Naprotiv, potrebni intervjui obavljani su tek kad je podnositelju određen imigracijski pritvor. Slijedom toga, određivanje pritvora bilo je nerazmjerno i nepotrebno, budući da su se potrebni koraci za ocjenu zahtjeva mogli poduzeti tijekom trajanja istražnog zatvora, bez potrebe za daljnjim zadržavanjem i pritvaranjem podnositelja.

Iako protok vremena nije presudan za ocjenu ulazi li pritvor u opseg prvog dijela članka 5. stavka 1. točke (f) Konvencije, on je i dalje bitan za utvrđivanje je li postojala dovoljno

bliska veza između imigracijskog pritvora i sprječavanja neovlaštenog ulaska u zemlju. Što više vremena prođe i što je dulje pojedinac prisutan na teritoriju neke države, potreba za strožim ispitivanjem odnosa između pritvora i sprječavanja neovlaštenog ulaska postaje važnija.

U predmetu podnositelja zaštita javnog poretka navedena je kao opravdanje imigracijskog pritvora nakon istražnog zatvora dok je zahtjev za azil podnositelja ostao neriješen. Takvo postupanje nizozemskih vlasti predstavlja lišenje slobode tražitelja azila koje nije sukladno Konvenciji.

Uzimajući u obzir da podnositelj nije bio pritvoren prilikom prvog ulaska u zemlju i podnošenja zahtjeva za azil, te da njegov imigracijski pritvor nije bio potreban za omogućavanje razmatranja zahtjeva za azil te da su nizozemske vlasti bile pasivne dok je podnositelj bio u istražnom zatvoru, ESLJP je zaključio da nije postojao dovoljno bliska veza između njegovog imigracijskog pritvora i cilja sprječavanja neovlaštenog ulaska. Imigracijski pritvor podnositelja stoga je bio proizvoljan i nespojiv s prvom rečenicom članka 5. stavka 1. točke (f) Konvencije.

Prema tome, došlo je do povrede članka 5. stavka 1. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA:

4.560 EUR na ime neimovinske štete

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na slobodu i sigurnost*
- *imigracijski pritvor*
- *zakonito uhićenje ili zadržavanje*
- *sprječavanje neovlaštenog ulaska u zemlju*
- *protjerivanje*
- *proizvoljnost*

Sudac Serghides dao je izdvojeno suglasno mišljenje, sudac Zünda iznio je suprotstavljeno mišljenje, dok je sudac Schukkinga dao djelomično suprotstavljeno mišljenje.

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE

ČLANAK 6.

Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj...

...

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

...

BOGDAN PROTIV UKRAJINE

zahtjev br. 3016/16

presuda vijeća od 8. veljače 2024.

ODRICANJE OD PRAVA NA BRANITELJA NIJE BILO VALJANO STOGA JE DOŠLO DO POVREDE PRAVA OBRANE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva pozvan je na obavijesni razgovor u policijsku postaju u vezi s krađom koja se dogodila istog dana te je ispitan u ranim jutarnjim satima sljedećeg dana. Sukladno policijskom zapisniku koji je sastavljen dva dana nakon ispitivanja, podnositelj je obaviješten da je osumnjičen i da ima pravo na branitelja. Podnositelj je rukom napisao na predmetni zapisnik da se odriče prava na branitelja te ga je potpisao. Podnositelj je uhićen dan nakon što je provedena rekonstrukcija događaja na mjestu zločina. Nekoliko tjedana kasnije, mjesni centar za liječenje ovisnosti obavijestio je tijelo koje je provodilo istragu da je podnositelj zahtjeva registriran kao ambulanti pacijent s psihološkim i poremećajima i poremećajima u ponašanju uzrokovanim uporabom opioida i amfetamina. Na zahtjev podnositelja u raspravnoj fazi postupka dodijeljen mu je branitelj po službenoj dužnosti. Podnositelj je osuđen na 6 godina zatvora zbog teške krađe. Prvostupanjski sud utvrdio je da se podnositelj odrekao prava na branitelja te odbacio njegove tvrdnje o policijskom zlostavljanju tijekom obavijesnog razgovora. Naknadno podnesena žalba kao i zahtjev za izvanrednim preispitivanjem pravomoćne presude bili su neuspješni.

PRIGOVORI

Oslanjajući se na članak 6. stavak 1. i 3. (c) podnositelj zahtjeva je prigovorio da mu je povrijeđeno pravo na branitelja.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je utvrdio da je podnositelj zahtjeva bio lišen slobode od trenutka kada je pozvan u policijsku postaju radi obavijesnog razgovora te da je od tada bio zadržan u pritvoru 3 dana nakon čega je službeno uhićen. Navedeno je podnositelj dosljedno isticao u kaznenom postupku što nacionalne vlasti nisu uspjele opovrgnuti bilo kakvim dokazom. S obzirom da su ukrajinske vlasti od prvog kontakta s podnositeljem i uhićenja imali opravdane razloge sumnjati da je podnositelj umiješan u počinjeno kazneno djelo, podnositelja je trebalo smatrati „osumnjičenikom“ u autonomnom konvencijskom smislu zbog čega su mu morala biti osigurana procesna jamstva koja se jamče člankom 6.

Pristup branitelju u istražnoj fazi postupka može se privremeno ograničiti ako za to postoje „uvjerljivi razlozi“. No čak i izostanak „uvjerljivih razloga“ neće, sukladno praksi ESLJP-a automatski značiti povredu članka 6. stavaka 1. i 3. točke (c) Konvencije. Naime, ako nema „uvjerljivih razloga“ tužene države dužne su uvjerljivo pokazati zašto, iznimno i u posebnim okolnostima predmeta, cjelokupna poštenost kaznenog postupka nije nepovratno bila ugrožena privremenim ograničenjem prava na branitelja.

stavcima 1. i 3. Konvencije, a poglavito pravo na branitelja ([Truten protiv Ukrajine](#), br. 18041/08, stavak 66., 23. lipnja 2016.). Navedeno ujedno znači da je svaki razgovor podnositelja s policijom o kaznenom djelu trebalo tretirati kao formalnu radnju u istrazi, a ne kao obavijesni razgovor ili neformalni kontakt. Isto vrijedi i za rekonstrukciju događaja. No podnositelj je zapravo bio ispitan u policijskoj postaji prije nego li je obaviješten o svom pravu na branitelja te su informacije koje su na taj način

dobivene omogućile policiji pronalazak ukradenih stvari. Ujedno, nakon potpisivanja odricanja od prava na branitelja, podnositelj je dao inkriminirajuće izjave tijekom rekonstrukcije događaja.

ESLJP je ponovio da se pravo na branitelja u istražnoj fazi postupka može privremeno ograničiti ako za to postoje „uvjerljivi razlozi“. No čak i izostanak „uvjerljivih razloga“ neće, sukladno praksi ESLJP-a automatski značiti povredu članka 6. stavaka 1. i 3. točke (c) Konvencije. Naime, ako nema „uvjerljivih razloga“ tužene države dužne su pokazati zašto, iznimno i u posebnim okolnostima predmeta, cjelokupna poštenost kaznenog postupka nije nepovratno bila ugrožena privremenim ograničenjem prava na branitelja ([Beuze protiv Belgije \[VV\]](#), br. 71409/10, stavci 141.-145., 9. studenog 2018.). Ujedno, ESLJP je ponovio da kako slovo tako ni duh članka 6. Konvencije ne sprječavaju osobu da se svojom slobodnom voljom, izričito ili prešutno, odrekne prava na jamstva poštenog suđenja, što uključuje i pravnu pomoć ([Dvorski protiv Hrvatske \[VV\]](#), br. 25703/11, stavci 100.-101., ECHR 2015.). Ipak, takvo odricanje mora biti utvrđeno na nedvosmislen način i popraćeno minimalnim zaštitnim mjerama. Ne mora biti izričito, ali mora biti dobrovoljno i

svjesno odustajanje od predmetnog prava ([Pishchalnikov protiv Rusije](#), br. 7025/04, stavak 77., 24. rujna 2009.).

U tom smislu, ESLJP je primijetio da je podnositelj zahtjeva svoje odricanje od prava na branitelja *inter alia* osporavao jer je prilikom davanja izjave i potpisivanja zapisnika patio od apstinencijskog sindroma izazvanog mentalnim i fizičkim učincima ovisnosti o drogama. Imajući u vidu da je dan nakon službenog uhićenja podnositelja više puta pozvana hitna pomoć u pritvorni centar kako bi mu se pružila medicinska pomoć u vezi s apstinencijskim sindromom te da ne postoje nikakvi dokazi da je podnositelj imao pristup drogama ili supstitucijskoj terapiji dok je bio pod nadzorom policije, njegova tvrdnja da je već prilikom potpisivanja izjave o odricanju od prava na branitelja patio od navedene bolesti može se smatrati vjerodostojnom. Predmetni zaključak doveo je u pitanje dobrovoljnost podnositeljevog odricanja od prava na branitelja. U takvim okolnostima, ukrajinski sudovi su morali utvrditi je li podnositeljevo odricanje od prava na branitelja bilo dobrovoljno i valjano ([Ogorodnik protiv Ukrajine](#), br. 29644/10, stavak 108., 5. veljače 2015.). To nisu učinili iako u Ukrajini postoji utvrđena sudska praksa sukladno kojoj se pojedinci, s dijagnozom poput podnositeljeve, ne mogu valjano odreći prava na branitelja zbog svog mentalnog poremećaja. Pritom su potpuno zanemarili činjenicu da su policijske vlasti morale znati da je podnositelj ovisnik i da pati od apstinencijskog sindroma jer je zbog bolesti i stanja podnositelja opetovano intervenirala hitna pomoć, a podnositelj je i registriran u mjesni centar za liječenje od ovisnosti. Stoga, iako je domaće pravo načelno uspostavilo zaštitu za takve situacije, zbog postupanja policijskih vlasti ta se zaštita pokazala neučinkovitom. Konačno, prije potpisivanja odricanja, podnositelj nije bio obaviješten o svom pravu na šutnju, što je dodatno narušilo valjanost odricanja ([Navone i drugi protiv Monaka](#), br. 62880/11 i 2 druga, stavak 74., 24. listopada 2013.). Uzimajući u obzir sve navedene elemente, ukrajinska vlada nije uspjela dokazati da se podnositelj zahtjeva valjano odrekao prava na branitelja.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da nije postojao „uvjerljivi razlog“ za ograničenje prava na branitelja u predmetu podnositelja. Zatim je ispitao jesu li postupovni propusti u predraspravnoj fazi utjecali na cjelokupnu poštenost kaznenog postupka ([Beuze protiv Belgije \[VV\]](#), br. 71409/10, stavak 150, 9. studenog 2018.). ESLJP je zaključio da je poštenost postupka bila nepovratno narušena¹⁰. Naime, podnositelj je bio ranjiv zbog svog zdravstvenog stanja. Sporne izjave koje je dao bile su izravno inkriminirajuće. Dane na početku istrage, oblikovale su način na koji su vlasti pristupile istrazi i stoga su činile vrlo značajan dio dokaza protiv njega. Iako izjave koje je podnositelj dao prije nego što je bio obaviješten o pravu na branitelja nisu bile uvrštene u dokaze protiv njega, omogućile su vlastima da pribave dodatne dokaze protiv njega, lociranjem i pronalaskom ukradene robe. Također, izjave koje je kasnije dao tijekom rekonstrukcije imale su središnju ulogu u postupku.

Ukrajinski sudovi nisu preispitali valjanost odricanja od prava na branitelja, iako je to odricanje imalo vrlo ozbiljne posljedice za ukupnu poštenost kaznenog postupka. Procjena

¹⁰ Unatoč navedenom zaključku, ESLJP je ipak pozitivnim smatrao da: (i) su dokaze ocijenili profesionalni suci, (ii) nije bilo naznake da su pri prikupljanju relevantnih dokaza prekršene odredbe nacionalnog prava, (iii) nije bilo čimbenika koji bi doveli u sumnju pouzdanost ili točnost izjava podnositelja zahtjeva i (iv) je postojao značajan javni interes za progonom kaznenog djela koje se pripisuje podnositelju.

pitanja mentalnog stanja podnositelja tijekom rekonstrukcije bila je površna, a ukrajinski sudovi nisu se dovoljno bavili njegovim prigovorom u vezi s povredom prava na branitelja propustivši primijeniti odredbu zakona i relevantnu sudsku praksu sukladno kojoj podnositelj, sa svojom dijagnozom, nije bio sposoban dati izjavu o odricanju od predmetnog prava. Ako ne postoje „uvjerljivi razlozi“ za ograničenjem prava na branitelja, ESLJP mora primijeniti vrlo strogu kontrolu u svojoj ocjeni poštenosti. Zaključio je da u kaznenom postupku, kada se razmatra u cjelini, nisu otklonjeni postupovni nedostaci koji su se pojavili u predraspravnoj fazi postupka.

Slijedom svega navedenog, došlo je do povrede članka 6. stavka 1. i 3. točke (c) Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

3.600 EUR na ime neimovinske štete

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na pošteno suđenje*
- *kazneni postupak*
- *pravo obrane*
- *odricanje od prava na branitelje*
- *ovisnost o drogama*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

NEMA KAZNE BEZ ZAKONA

ČLANAK 7.

1. Nitko ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po unutarnjem ili po međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao kazneno djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.

2. Ovaj članak ne priječi suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao kazneno djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda.

SACHARUK PROTIV LITVE

zahtjev br. 39300/18

presuda vijeća od 23. travnja 2024.

KAZNENA OSUDA ZBOG GLASANJA U IME DRUGOG ZASTUPNIKA U PARLAMENTU BILA JE PREDVIDLJIVA I PREDSTAVLJALA JE RAZUMNO TUMAČENJE I PRIMJENU ZAKONA

ČINJENICE

Kao izabrani zastupnik u litavski parlament (Seimas), podnositelj zahtjeva je, koristeći identifikacijsku karticu drugog odsutnog zastupnika, više puta elektronički glasao u njegovo ime tijekom sjednice Seimasa. Iako je zbog narušavanja ugleda i autoriteta parlamenta Etičko povjerenstvo Seimasa podnositelju izreklo ukor, neki članovi Seimasa od glavnog državnog odvjetnika su zatražili da ispita jesu li radnje podnositelja zahtjeva predstavljale kaznena djela krivotvorenja dokumenata, zlouporabe položaja te nezakonitu uporabu službenog dokumenta. Budući da su članovi Seimasa glasali protiv ukidanja imuniteta podnositelja i njegovog razrješenja s dužnosti zastupnika, kaznena istraga protiv podnositelja otvorena je tek nakon isteka njegovog zastupničkog mandata. Pravomoćnom presudom prizivnog suda podnositelj zahtjeva oslobođen je optužbi jer je utvrđeno da svojim postupcima nije državi niti njezinim institucijama nanio značajnu štetu. Također, taj sud je uzeo u obzir i činjenicu da je Etičko povjerenstvo Seimasa prethodne slučajeve glasanja u tuđe ime samo disciplinski kažnjavalo. U revizijskom postupku, tročlano vijeće Vrhovnog suda, kojem je predsjedala sutkinja D.B., ukinulo je presudu prizivnog suda i vratilo predmet na ponovno odlučivanje. Između ostalog, Vrhovni sud je zaključio da je prizivni sud pogrešno primijenio materijalno pravo te nije utvrdio štetnost i ozbiljnost podnositeljevog postupanja. Vođen zaključcima i uputama Vrhovnog suda, prizivni sud donio je novu presudu kojom je podnositelja proglasio krivim zbog zloupotrebe položaja i nezakonitu uporabu službenog dokumenta te mu izrekao novčanu kaznu.

Naknadno podnesenu reviziju podnosioca vijeća Vrhovnog suda, u kojem je D.B. bila sutkinja izvjestiteljica, je odbilo uz obrazloženje da kaznena osuda podnosioca nije bila diskriminatorna. Utvrdilo je da je prethodna praksa Etičkog povjerenstva Seimasa, prema kojoj se izricala tek disciplinska sankcija za takvo postupanje, bila pogrešna.

PRIGOVORI

Pred ESLJP-om podnositelj zahtjeva je prigovorio da vijeće Vrhovnog suda nije bilo nepristrano sukladno članku 6. stavku 1. Konvencije te da je u nacionalnom postupku kazneno osuđen za djelo koje prema nacionalnom zakonodavstvu nije kazneno, čime je povrijeđen članak 7. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Članak 6.

U odnosu na prigovor podnosioca da mu je povrijeđeno pravo na nepristran sud, ESLJP je primijetio da je podnositelj u nacionalnom postupku tražio izuzeće sutkinje D.B. iz vijeća Vrhovnog suda koje je odlučivalo o dopuštenosti i osnovanosti njegove revizije zbog činjenice što je prethodno sudjelovala pri donošenju odluke o ukidanju njegove oslobađajuće pravomoćne presude. No njegov zahtjev je odbijen uz obrazloženje da nije dostavio konkretne dokaze o tome zašto bi sutkinja D.B. zbog toga bila pristrana. ESLJP je potom istaknuo da puka činjenica što je neki sudac dva puta bio član vijeća koje odlučuje u postupku, sama po sebi, nije dovoljna za objektivno opravdanu sumnju u njegovu nepristranost. Međutim, druga je stvar ako ranija presuda ujedno sadrži i zaključke kojima se zapravo prejudicira krivnja optuženika ([Martelli protiv Italije \(odl.\)](#), br. 20402/03, 12. travnja 2007.). Primjenjujući objektivni test nepristranosti suda sukladno kojem se utvrđuje postoje li utvrđene činjenice koje mogu izazvati sumnju ili objektivnu bojazan da određeni sudac ili sudačko vijeće koje odlučuje u predmetu nije nepristrano ([Micallef protiv Malte \[VV\]](#), br. 17056/06, stavak 96., ECHR 2009) , ESLJP je primijetio da je Vrhovni sud

Puka činjenica što je neki sudac dva puta bio član vijeća koje odlučuje u postupku, sama po sebi, nije dovoljna za objektivno opravdanu sumnju u njegovu nepristranost. Međutim, druga je stvar ako ranija presuda ujedno sadrži i zaključke kojima se zapravo prejudicira krivnja optuženika.

zauzeo vrlo jasan stav o krivnji i kaznenoj odgovornosti podnosioca ističući da je podnositelj očito krivotvorio službene dokumente. Dodatno, Vrhovni sud je smatrao da je ocjena dokaza nižih sudova bila jednostrana i nezakonita te je ukazao na težinu i ozbiljnost podnositeljevog protupravnog postupanja. Iz navedenog slijedi da je donošenjem prethodno iznesenih zaključaka Vrhovni sud implicirao

podnositeljevu krivnju te je nametnuo sudu kojem je predmet vraćen na ponovno ispitivanje, zaključak o umiješanosti podnosioca u kaznena djela za koja je bio osumnjičen (a contrario [Kriegisch protiv Njemačke \(odl.\)](#), br. 21698/06, 23. studenog 2010.). Posljedično, strah podnosioca da je sutkinja D.B. već imala stav o njegovoj krivnji kada je

ponovno sudila u njegovom predmetu bio je legitimno opravdan. Predmetni zaključak ESLJP-a dodatno potvrđuje i činjenica da u ponovljenom postupku, nakon ukidanja oslobađajuće presude, nisu izneseni novi dokazi niti su utvrđene nove činjenice u okviru kojih bi se mogao donijeti drugačiji zaključak o krivnji podnositelja u odnosu na prvi postupak kada je podnositelj oslobođen. Također, presuda Vrhovnog suda kojom se odbija revizija podnositelja pisana je na način i jezikom koji se uvelike podudara s prvom odlukom Vrhovnog suda, iz čega se može zaključiti da predmet podnositelja nije nanovo ispitan.

Slijedom svega navedenog, ESLJP je utvrdio da sastav vijeća Vrhovnog suda koji je osudio podnositelja nije bio objektivno nepristran zbog čega je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

Članak 7.

Srž podnositeljevog prigovora zbog povrede načela *nullum crimen sine lege* bila je tvrdnja da su nacionalni sudovi neopravdano proširili opseg kaznenog djela zanemariši da je glasanje u ime drugog člana iste političke skupine u Seimasu bilo u skladu s „tradicijom“. Podnositelj je ujedno isticao da je njegova osuda bila diskriminatorna i proizvoljna jer je bio jedini zastupnik kazнено osuđen zbog takvog postupanja.

Imajući u vidu da je nesumnjivo postojala praksa glasanja u ime drugog zastupnika Seimasa te da je podnositeljeva kaznena osuda bila bez presedana u Litvi, ESLJP se ipak nije složio s podnositeljem da je ta praksa bila pravni običaj ili „tradicija“, kako ju je nazivao podnositelj, koja je mogla derogirati važeće odredbe Kaznenog zakona ([Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije](#), br. 11082/06 i 13772/05, stavak 820., 25. srpnja 2013.). ESLJP je prihvatio stav Vrhovnog suda iznesen u kaznenom postupku podnositelja sukladno kojem sud mora slijediti slovo zakona, a ne „pogrešnu praksu ili protuzakonite presedane“ koji su bili uspostavljeni postupanjem Etičkog povjerenstva Seimasa koje je za takvo protupravno postupanje izricalo tek ukore zastupnicima. Nadalje, glasajući u ime drugog zastupnika podnositelj je postupao s izravnom namjerom. Kao zastupnik u Seimasu i diplomirani pravnik bio je svjestan protupravnosti svojih radnji zbog čega je lako mogao predvidjeti da

Kao osoba koja je prva osuđena u Litvi zbog glasanja u ime drugog člana Seimasa, podnositelj zahtjeva možda i može tvrditi da je bio „žrtva“ nove primjene koncepta „velike neimovinske štete državi“, ali njegova osuda bila je utemeljena na razumnom tumačenju relevantne odredbe Kaznenog zakona.

zbog predmetnog postupanja može biti i kazнено gonjen te osuđen ([Dallas protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 38395/12, stavci 72.-77., 11. veljače 2016.). U kontekstu značaja štete koju je svojim postupanjem prouzročio, ESLJP se složio sa zaključkom nacionalnih sudova da je glasanjem u ime drugog zastupnika i uzurpacijom njegovog mandata počinjena „velika neimovinska šteta državi“ te je uputio na svoje zaključke donesene u okviru članka 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju,

sukladno kojima država ima obvezu uspostaviti i održavati temelje učinkovite i smislene

demokracije koja se vodi načelom vladavine prava ([Tănase protiv Moldove \[VV\]](#), br. 7/08, stavak 154., ECHR 2010).

Zaključno, ESLJP je naglasio da članak 7. Konvencije nije nespojiv sa sudskim stvaranjem prava te se njime ne zabranjuje postupno pojašnjenje pravila kaznene odgovornosti kroz sudsko tumačenje od predmeta do predmeta, dokle god je rezultat tog tumačenja dosljedan biću kaznenog djela i može se razumno predvidjeti ([S.W. protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 20166/92, stavak 36., 22. studenog 1995.). Stoga, kao osoba koja je prva osuđena u Litvi zbog glasanja u ime drugog člana Seimasa, podnositelj zahtjeva možda i može tvrditi da je bio „žrtva“ nove primjene koncepta „velike neimovinske štete državi“, ali njegova osuda bila je utemeljena na razumnom tumačenju relevantne odredbe Kaznenog zakona. Posljedično, ESLJP nije pronašao nikakvo očito nepoštovanje ili proizvoljnost u primjeni zakona u njegovom predmetu.

U specifičnim okolnostima ovog predmeta, ESLJP je utvrdio da eventualne nejasnoće u litavskom zakonodavstvu ili praksi tamošnjih sudova nisu bile takve da bi podnositelju onemogućile da svoje ponašanje uskladi sa zakonom zbog čega je njegova kaznena osuda bila predvidljiva.

Slijedom svega navedenog, nije došlo do povrede članka 7. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na nepristran sud*
- *objektivan test*
- *prejudiciranje krivnje optuženika*
- *nema kazne bez zakona*
- *kaznena osuda parlamentarnog zastupnika zbog glasanja u ime drugog zastupnika*
- *predvidljiva kazna*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

ČLANAK 8.

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

DIACONEASA PROTIV RUMUNJSKE

zahtjev br. 53162/21

presuda vijeća od 20. veljače 2024.

UKIDANJE PRAVA NA OSOBNOG ASISTENTA OSOBI S UTVRĐENIM TEŠKIM INVALIDITETOM DOVELO JE DO POVREDE PRAVA NA ZAŠTITU PRIVATNOG ŽIVOTA

ČINJENICE

Podnositeljica je rumunjska državljanka koja je pretrpjela moždani udar te zadobila oštećenja koja su utjecala na mogućnost kretanja, govora i skrbi za svoje potrebe. Temeljem utvrđenog teškog invaliditeta, podnositeljica je ostvarila pravo na osobnog asistenta¹¹. Po isteku razdoblja važenja prethodne potvrde, Povjerenstvo za zaštitu odraslih osoba s invaliditetom (dalje: Povjerenstvo) provelo je procjenu sposobnosti podnositeljice i utvrdilo da prima pomoć od svoje dvije kćeri, te je preporučilo da se nastavi pružanje takve podrške. Povjerenstvo je izdalo novu potvrdu, važeću dvije godine, kojom je utvrdilo da podnositeljica ima teški invaliditet koji ne zahtijeva osobnog asistenta. Podnositeljica je iznijela prigovor protiv te potvrde nadležnom sudu koji je usvojio njezin prigovor navodeći da se, sukladno procjeni Povjerenstva, njezino zdravstveno stanje nije promijenilo te da joj je i dalje potrebna pomoć pri održavanju osobne higijene, pripremi hrane, kupovini, kretanju i korištenju prijevoznih sredstava. Također, naveo je da u procjeni Povjerenstva nisu navedeni razlozi za promjenu stupnja invalidnosti. Slijedom navedenog, taj sud je

¹¹ Potvrdom iz 2015. i 2016. godine Povjerenstvo za zaštitu odraslih osoba s invaliditetom je utvrdilo da podnositeljica pati od teškog invaliditeta te da je ostvarila pravo na osobnog asistenta u razdoblju od godinu dana.

poništio potvrdu i naložio Povjerenstvu da izda novu potvrdu kojom bi se podnositeljici priznalo pravo na osobnog asistenta. Po žalbi Povjerenstva, Žalbeni sud je u svojoj konačnoj odluci poništio odluku prvostupanjskog suda, potvrdio spornu potvrdu te je odbacio prigovor podnositeljice. U međuvremenu, Povjerenstvo je izdalo novu potvrdu pod istim uvjetima kao i prethodnu, te je navelo da je stanje podnositeljice trajno te da kao takvo ne zahtijeva periodičnu novu procjenu. Tu potvrdu je u konačnici potvrdio Žalbeni sud.

PRIGOVORI

Podnositeljica zahtjeva je pred ESLJP-om prigovorila da je odbijanje nadležnih vlasti da joj priznaju pravo na osobnog asistenta nerazmjerno utjecalo na njezino pravo na poštovanje privatnog života jer ju je isto prisililo na izolaciju i lišilo ju njezine autonomije (čl. 8. Konvencije).

OCJENA ESLJP-a

Iako je cilj čl. 8. Konvencije u biti zaštita pojedinca od proizvoljnog uplitanja javnih vlasti, taj članak ne ograničava države samo na suzdržavanje od takvog uplitanja. Uz takvu prvenstveno negativnu obvezu, postoji i pozitivna obveza poštovanja privatnog života. ESLJP je ponovio da države, u pravilu, uživaju široko polje slobodne procjene pri odlučivanju o pitanjima opće politike, uključujući socijalnu, ekonomsku i zdravstvenu

ESLJP je naveo da, u nedostatku temeljite domaće procjene, ne može prihvatiti da podrška koju spontano daju članovi obitelji može zamijeniti profesionalnu pomoć osobnog asistenta.

politiku. Međutim, polje slobodne procjene je znatno uže ako se ograničenje temeljnih prava primjenjuje na osobito ranjivu skupinu u društvu, kao što su osobe s invaliditetom ili starije osobe. U takvim slučajevima države moraju imati opravdane razloge za nametanje ograničenja ([Jivan protiv](#)

[Rumunjske](#), br. 62250/19, st. 42., 8. veljače 2022.).

Ukidanje prava na osobnog asistenta predstavljalo je miješanje u pravo na poštovanje privatnog života podnositeljice. Takvo miješanje predstavlja povredu čl. 8. Konvencije, osim ako nije opravdano sukladno čl. 8. st. 2. Konvencije, odnosno ako je "u skladu sa zakonom", ako je težilo ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva i ako je bilo "nužno u demokratskom društvu" ([McDonald protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 4241/12, st. 50., 20. svibnja 2014.).

ESLJP je istaknuo da je miješanje u predmetu podnositeljice bilo u skladu sa Zakonom o invalidnosti i Naredbom br. 762/1992/2007. Također, prihvatio je da je miješanje imalo legitiman cilj, odnosno ekonomsku dobrobit države i interese drugih korisnika skrbi.

U odnosu na pitanje je li miješanje u pravo podnositeljice bilo "nužno u demokratskom društvu", ESLJP je napomenuo da se razina pružene zaštite osobama s invaliditetom, prema Zakonu o invalidnosti, temeljila na složenoj i individualiziranoj procjeni kojom se utvrđivala razina invaliditeta pojedinca. Pri izradi te procjene bilo je potrebno uzeti u obzir ne samo medicinske podatke, već i ostale pokazatelje stupnja autonomije pojedinca (ili nedostatka iste), procijenjenih u svjetlu životnih uvjeta te osobe.

ESLJP je utvrdio i da je Rumunjska država stranka Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom¹². Navedena Konvencija priznaje osobe s invaliditetom kao pune subjekte prava i nositelje prava, te potiče na poštovanje njihovog dostojanstva, individualne autonomije i neovisnosti (*Jivan protiv Rumunjske*, br. 62250/19, st. 20.-23. i 44., 8. veljače 2022.). Tužena država je, kao stranka te Konvencije, priznala jednaka prava svim osobama s invaliditetom, kao i pravo na odgovarajući životni standard i socijalnu zaštitu. Također, obvezala se i poduzeti učinkovite i primjerene mjere kako bi pomogla osobama s invaliditetom da mogu samostalno živjeti, uključiti se u zajednicu, te osigurati im njihovu osobnu mobilnost.

Medicinski stručnjaci i socijalne službe su ocijenile da se zdravstveno stanje podnositeljice nije poboljšalo te da joj je i dalje bila potrebna pomoć oko najosnovnijih zadataka kao što su održavanje osobne higijene, oblačenje, upotrebljavanje toaleta, čišćenje, kuhanje, hodanje, kupovina, korištenje prijevoznih sredstava i raspolaganje novcem. Prvostupanjski sud je prihvatio to mišljenje, dok su Povjerenstvo i Žalbeni sud billi utvrdili da podnositeljica nije imala potrebu za osobnim asistentom.

ESLJP je zaključio da Žalbeni sud pri donošenju svoje odluke nije uzeo u obzir tešku situaciju podnositeljice, kao ni medicinske, socijalne i neurološke procjene koje su ukazivale na njezinu potrebu za pomoći. Žalbeni sud nije razmotrio ni njezin argument da joj se zdravstveno stanje nije popravilo u odnosu na razdoblje kada joj je bila odobrena pomoć osobnog asistenta. Ni Povjerenstvo ni Žalbeni sud nisu istražili alternativna praktična rješenja kako bi osigurali poštovanje njezinog dostojanstva i učinkovito uživanje njezina prava na autonomiju. Povjerenstvo je preporučilo da podnositeljica nastavi primati pomoć svoje obitelji, međutim, ni Povjerenstvo ni Žalbeni sud nisu ispitali kvalitetu i pouzdanost takve potpore. ESLJP je naveo da, u nedostatku temeljite domaće procjene, ne može prihvatiti da podrška koju spontano daju članovi obitelji može zamijeniti profesionalnu pomoć osobnog asistenta.

U predmetu podnositeljice nije bila riječ o izboru između osnovne ili dodatne, skuplje skrbi, a što spada u polje slobodne procjene države, već o pružanju odgovarajuće razine skrbi i dostojanstva podnositeljici, a kako je predviđeno zakonom i njegovim tumačenjem sukladno postavljenim ciljevima i načelima. Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da Povjerenstvo i Žalbeni sud nisu postigli pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa, a kako to zahtijeva čl. 8. Konvencije.

Zaključno, ESLJP je utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

¹² [Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom](#)

PRAVEDNA NAKNADA

7.500 EUR na ime neimovinske štete

KLJUČNE RIJEČI

- pravo na poštovanje privatnog života
- osobe s invaliditetom
- osobni asistent
- polje slobodne procjene
- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ŠKOBERNE PROTIV SLOVENIJE

zahtjev br. 19920/20

presuda vijeća od 15. veljače 2024.

OPĆE, NESELEKTIVNO I SUSTAVNO PRIKUPLJANJE I POHRANA TELEKOMUNIKACIJSKIH PODATAKA TE NJIHOVO KORIŠTENJE U KAZNENOM POSTUPKU BILO JE PROTIVNO ČLANKU 8. KONVENCIJE

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva bivši je sudac okružnog suda koji je zajedno sa supočiniteljima M.S. i E.R., kao posrednicima, pravomoćno osuđen za produženo kazneno djelo primanja mita. Protiv navedenih je vođen jedinstveni kazneni postupak koji je razdvojen nakon što su M.S. i E.R. priznali krivnju. U oba predmeta na prvostupanjskoj razini postupak je vodila ista raspravna sutkinja V.L. koja je prvo donijela osuđujuću presudu M.S.-u i E.R.-u na temelju priznanja, u kojoj se osvrnula i na ulogu podnositelja pri izvršenju kaznenog djela, a onda u drugom postupku također osudila podnositelja. Dokazni prijedlog podnositelja da se u njegovom postupku ispita M.S. i E.R. kao i zahtjev da V.L. bude izuzeta u njegovom postupku zbog pristranosti, su odbijeni. Dodatno, u okviru posebnih dokaznih radnji provedenih u postupku protiv podnositelja okružni sud je od relevantnih pružatelja telekomunikacijskih usluga pribavio podatke o prometu i lokacijama te povezane podatke

o pretplatnicima („telekomunikacijski podaci“) u vezi s telefonskim brojevima koje su koristili počinitelji kaznenog djela u relevantno vrijeme.

PRIGOVORI

Podnositelj zahtjeva pred ESLJP-om prigovorio je temeljem članka 6. stavka 1. i 3. točke (d) Konvencije da je odbijanje njegovog zahtjeva da se na raspravi ispituju M.S. i E.R. predstavljalo povredu prava na obranu te članka 6. stavka 1. Konvencije zbog navodne pristranosti raspravne sutkinje. Pozivajući se na članak 8. Konvencije podnositelj je prigovorio i zbog pohrane telekomunikacijskih podataka i njihove upotrebe u kaznenom postupku protiv njega.

OCJENA ESLJP-a

Članak 6. Konvencije

Podnositelj zahtjeva nije specificirao smatra li da su mu prava obrane koja se jamče člankom 6. stavkom 3. točkom (d) povrijeđena zato jer mu je kao okrivljeniku bilo onemogućeno ispitati svjedoke optužbe ili pak zbog nemogućnosti da pozove svjedoke obrane ([Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjene Kraljevine \[VV\]](#), br. 26766/05 i 22228/06, stavci 118.-147., ECHR 2011.). S obzirom da je iz argumentacije podnositelja, kako pred nacionalnim tako i pred ESLJP-om, razvidno da je ispitivanje E.R.-a i M.S.-a tražio kako bi se utvrdilo da su navedeni postupali na svoju ruku, odnosno da podnositelj nikada nije primio mito, ESLJP je zauzeo stav da su predloženi svjedoci trebali poduprijeti njegovu obranu od

ESLJP je utvrdio da je podnositelju u prvostupanjskom postupku neupitno bila uskraćena prilika ispitati svjedoke koji su jedini imali osobna saznanja o spornim događajima te se osloniti na njihove iskaze pri sastavljanju svoje obrane. Predmetni nedostatak u prvostupanjskom postupku nisu ispravili ni sudovi koji su odlučivali povodom iskazanih pravnih lijekova zbog čega je je u predmet podnositelja bila narušena i ukupna poštenost postupka.

kaznenih optužbi s kojima se suočavao. Posljedično, ESLJP je prigovor analizirao iz perspektive prava na prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane.

U svojoj sudskoj praksi ESLJP je uspostavio trostruki test za ocjenu je li postupanje nacionalnih sudova bilo u skladu s pravom okrivljenika na pozivanje svjedoka obrane prema članku 6. stavku 3. točki (d) ([Murtazaliyeva protiv Rusije \[VV\]](#)¹³, br. 36658/05, stavak

158., 18. prosinca 2018.). Sukladno tome, ESLJP ispituje: (i) je li zahtjev za ispitivanje svjedoka bio dostatan obrazložen i relevantan za predmet optužbe; (ii) jesu li domaći sudovi razmotrili važnost tog svjedočenja i ponudili dostatan obrazloženje za svoju odluku da ne ispituju svjedoka na suđenju; i (iii) je li odluka domaćih sudova da ne ispituju svjedoka narušila ukupnu poštenost postupka.

¹³ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

ESLJP je istaknuo da je podnositelj zahtjeva svoju obranu i zahtjev za ispitivanjem suokrivljenika iznio tek nakon što su M.S. i E.R. priznali svoju krivnju, a postupak je razdvojen. Sutkinja V.L. zahtjev podnositelja za ispitivanjem M.S.-a i E.R.-a odbila je uz obrazloženje da presuda u njihovom predmetu još nije postala pravomoćna te da je na 19 ročišta održanih prije razdvajanja postupka izneseno dovoljno dokaza koji omogućuju donošenje odluke o optužbama iznesenim protiv podnositelja. Potom ga je proglasila krivim za produljeno kazneno djelo primanja mita. Dva dana kasnije, presuda E.R.-u i M.S.-u postala je pravomoćna.

Imajući u vidu da je osuda podnositelja ipak prvenstveno proizlazila iz dokaza povezanih sa snimkama između suokrivljenika i davatelja mita, ESLJP je smatrao da je dokazni prijedlog ispitivanja M.S.-a i E.R.-a u predmetu podnositelja bio utemeljen i relevantan za predmet optužbe koja je iznesena protiv njega.

Ocjenjujući jesu li nacionalni sudovi razmotrili od koje je važnosti svjedočenje M.S.-a i E.R.-a bilo za predmet podnositelja te kako su obrazložili odbijanje njegovog prijedloga, ESLJP je ponovio da je podnositelj ispitivanje suokrivljenika tražio u okviru svog prava na prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane. Stoga se činjenica da tužiteljstvo i prvostupanjski sud svoje argumente i zaključke nisu temeljili na priznanjima krivnje optuženih, ne može smatrati važnom u tom pogledu. ESLJP je ujedno istaknuo da nije na njemu da nagađa zašto je podnositelj svoju obranu dao tek nakon razdvajanja postupka jer navedeno predstavlja njegovo pravo i ništa ne upućuje na to da bi se njegovo ponašanje moglo smatrati pokušajem zlouporabe procesnih ovlaštenja.

Također, imajući u vidu da je pravomoćnost presude M.S.-a i E.R.-a nastupila dva dana nakon što je podnositelj osuđen, ESLJP nije prihvatio obrazloženje slovenskih sudova da navedeni nisu mogli biti ispitani jer su u tom trenutku još uvijek bili suoptuženici i imali su pravo ne iznositi obranu i ne odgovarati na pitanja. Naime, iako u tom trenutku sutkinja V.L., koja je sudila u oba predmeta, nije mogla znati hoće li M.S. i E.R. iskoristiti mogućnost žalbe, ništa ju nije sprječavalo da odgodi ročište u predmetu podnositelja kako bi u predmetu M.S.-a i E.R.-a nastupila pravomoćnost (rok za žalbu iznosio je samo 8 dana). Tim više jer je presuda protiv M.S.-a i E.R.-a donesena na temelju priznanja krivnje, pa je postojala relativno mala vjerojatnost da će se žaliti na nju. ESLJP je stoga zaključio da V.L., nije pažljivo odmjerila posljedice svojih postupovnih odluka na prava podnositelja zahtjeva na obranu ([Kikabidze protiv Gruzije](#), br. 57642/12, stavak 59., 16. studenog 2021.), zbog čega u konačnici ni obrazloženje razloga za odbijanje ispitivanja svjedoka nije bilo dostatno.

U kontekstu ukupne poštenosti postupka, ESLJP je utvrdio da je podnositelju u prvostupanjskom postupku neupitno bila uskraćena prilika ispitati svjedoke koji su jedini imali osobna saznanja o spornim događajima te se osloniti na njihove iskaze pri pripremi svoje obrane. Predmetni nedostatak u prvostupanjskom postupku nisu ispravili ni sudovi više instance zbog čega je ESLJP utvrdio da je u predmet podnositelja bila narušena i ukupna poštenost postupka.

S obzirom na gore navedena razmatranja, ESLJP je zaključio da je u kaznenom postupku podnositelja zahtjeva došlo do povrede članka 6. stavaka 1. i 3. točke (d) Konvencije. U svjetlu prethodnog zaključka, ESLJP nije smatrao potrebnim posebno ispitivati je li podnositelju ujedno bilo povrijeđeno i pravo na nepristran sud.

Članak 8. Konvencije

Masovno presretanje podataka koje se odnosi na međunarodne komunikacije predstavlja miješanje u pravo pojedinaca na poštovanje privatnog života i dopisivanja. Isto vrijedi i za

Postojanje velikih zbirki telekomunikacijskih podataka može stvoriti osjećaj ranjivosti i izloženosti pojedinaca jer dovodi u pitanje sposobnost pojedinaca da uživaju u privatnosti i povjerljivosti dopisivanja te razvijanju odnosa s drugima.

pohranjivanje podataka koji se odnose na njihov privatni život ([Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine \[VV\]](#), br. 58170/13 i 2 drugih, stavci 330. i 335., 25. svibnja 2021.). Iako je dozvoljeno radi postizanja određenih legitimnih ciljeva

poput zaštite nacionalne sigurnosti ili sprječavanja i procesuiranja kaznenih djela, provođenje masovnog presretanja podataka svakako mora biti uređeno zakonom koji detaljno propisuje kada i pod kojim uvjetima nacionalne vlasti mogu pribjeći takvim mjerama. Navedeno uključuje pravne osnove na kojima bi se moglo odobriti masovno presretanje, ograničenja trajanja presretanja, postupak koji treba slijediti za ispitivanje, korištenje i pohranu dobivenih podataka, mjere opreza koje je potrebno poduzeti prilikom priopćavanja podataka drugim strankama i okolnosti u kojima ti podaci mogu ili moraju biti izbrisani ili uništeni ([Centar za Rattvisa protiv Švedska \[VV\]](#)¹⁴, br. 35252/08, stavak 244., 25. svibnja 2021.).

ESLJP je primijetio da su telekomunikacijski podaci podnositelja zahtjeva u relevantno vrijeme zadržani sukladno Zakonu o elektroničkoj komunikaciji kojim je u slovensko zakonodavstvo prenesena Direktiva o zadržavanju podataka¹⁵. Navedenim zakonom pružateljima elektroničkih komunikacija naloženo je opće, neselektivno i sustavno čuvanje komunikacijskih podataka koje se odnose na fiksnu i mobilnu telefoniju, *inter alia* i za potrebe kaznenog postupka te za potrebe osiguranja nacionalne sigurnosti u razdoblju od 14 mjeseci. U tom smislu, ESLJP je napomenuo da postojanje velikih zbirki telekomunikacijskih podataka može stvoriti osjećaj ranjivosti i izloženosti pojedinaca jer dovodi u pitanje sposobnost pojedinaca da uživaju u privatnosti i povjerljivosti dopisivanja te razvijanju odnosa s drugima. Složio se sa zaključkom Suda Europske unije iznesenog u predmetu *Digital Rights Ireland i drugi*¹⁶ - da telekomunikacijski podaci, razmatrani u cijeli, omogućuju „izvođenje vrlo preciznih zaključaka o privatnim životima osoba čiji podaci su zadržani”, te da njihovo zadržavanje i obrada predstavljaju “široko i osobito ozbiljno miješanje” u njihova temeljna prava. Ipak, ESLJP je prihvatio argument slovenske vlade da

¹⁴ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

¹⁵ DIREKTIVA 2006/24/EZ EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 15. ožujka 2006. o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža i o izmjeni Direktive 2002/58/EZ

¹⁶ [C-293/12](#) i [C-594/12](#), EU:C:2014:238

je miješanje u pravo podnositelja slijedilo legitimne ciljeve sprječavanja zločina i zaštite prava drugih te da je imalo jasnu i predvidljivu pravnu osnovu. Ocjenu kvalitete zakona, ESLJP je sukladno svojoj praksi u ovakvim predmetima ([Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjena Kraljevina \[VV\]](#), br. 58170/13 i 2 drugih, stavak 334., 25. svibnja 2021.) odlučio ispitati zajedno sa nužnošću predmetnog miješanja u demokratskom društvu ([Roman Zakharov protiv Rusije \[VV\]](#), br. 47143/06, stavak 232., ECHR 2015). Imajući u vidu širinu i ozbiljnost predmetnog miješanja, sloboda procjene države pri odabiru sredstava za postizanje legitimnih ciljeva je manja dok je nadzor ESLJP-a stroži ([Breyer protiv Njemačke](#), br. 50001/12, stavci 94.-96. i 103., 30. siječnja 2020.).

U relevantno vrijeme Zakonom o elektroničkoj komunikaciji bilo je utvrđeno niz svrha zbog kojih su se telekomunikacijski podaci trebali zadržati, no zakon nije sadržavao odredbe koje bi ograničile opseg i primjenu takve mjere na razinu onoga što je nužno u demokratskom društvu. Jedino ograničenje koje je postojalo je bilo ono vremensko od 14 mjeseci, iz čega proizlazi da je svaki pojedinac u Sloveniji koji je koristio telekomunikacijske usluge trebao predvidjeti i prihvatiti da se njegovi telekomunikacijski podaci neselektivno čuvaju kao dio opsežnog prikupljanja podataka. Takvo zakonsko uređenje ESLJP nije smatrao spojivim s načelom vladavine prava niti razmjernim, a s kojim zaključkom se slaže i Sud Europske unije koji je u svojoj praksi¹⁷ zauzeo stav da čak i u kontekstu nacionalne sigurnosti, kada se zadržavanje komunikacijskih podataka pod određenim okolnostima i može odrediti kao opća i neselektivna mjera, takvo zadržavanje podataka ne smije biti sustavno te mora postojati neovisno tijelo koje vrši nadzor nad provođenjem određene mjere.

Što se tiče predmeta podnositelja, ESLJP primjećuje da nije sporno da su telekomunikacijski podaci podnositelja u relevantno vrijeme zadržani na sustavan, općenit i neselektivan način u razdoblju od 14 mjeseci te da su ih pružatelji telekomunikacijskih usluga dostavili nadležnim tijelima za potrebe kaznene istrage. Dostavljeni podaci potom su obrađeni, što je rezultiralo analitičkim izvješćima koja su uložena u kazneni spis podnositelja. Sve prigovore podnositelja zbog povrede prava na privatnost, slovenski sudovi su odbili ističući da je pristup telekomunikacijskim podacima bio izvršen u skladu sa zakonom¹⁸ te da je pristup njima bio opravdan zbog sumnje da je počinjeno teško kazneno djelo.

S obzirom na prethodna razmatranja, ESLJP je zaključio da Zakon o elektroničkoj komunikaciji nije ispunjavao zahtjev „kvalitete zakona“ zbog čega miješanje u prava podnositelja zahtjeva na poštovanje privatnog života i dopisivanja koja se jamče člankom 8. Konvencije, nije bilo nužno u demokratskom društvu.

Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

¹⁷ La Quadrature du Net i drugi ([C-511/18](#), [C-512/18](#) and [C-520/18](#), EU:C:2020:791)

¹⁸ Sporne odredbe Zakona o elektroničkoj komunikaciji kojima je bilo uređeno općenito, neselektivno i sustavno prikupljanje i pohrana telekomunikacijskih podataka naknadno je ukinuo slovenski Ustavni sud (U-I-65/13 3. srpnja 2014.) pozivajući se na presudu Suda Europske unije ([Digital Rights Ireland i drugi](#)) kojom je utvrđeno da takvo postupanje nije u skladu s načelom proporcionalnosti.

PRAVEDNA NAKNADA

5.000 EUR na ime neimovinske štete

5.000 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *prava obrane*
- *prisustvo i ispitivanje svjedoka*
- *pravo na poštovanje privatnog života i dopisivanja*
- *prikupljanje i pohrana telekomunikacijskih podataka*
- *kvaliteta zakona*
- *nužno u demokratskom društvu*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

SLOBODA MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJEROISPOVIJEDI

ČLANAK 9.

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.

2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

EXECUTIEF VAN DE MOSLIMS VAN BELGIË I DRUGI PROTIV BELGIJE

zahtjevi br. 16760/22 i deset drugih
presuda vijeća od 13. veljače 2024.

OBVEZA OMAMLJIVANJA ŽIVOTINJA PRIJE OBREDNOG KLANJA NIJE PROTIVNA SLOBODI MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJEROISPOVIJEDI

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su 13 belgijskih državljana i 7 nevladinih organizacija koje su zastupale interese muslimanske i židovske zajednice u Belgiji. Dvije belgijske regije, Flandrija i Valonija, su donijele dekrete kojim je uvedena zabrana klanja životinja bez prethodnog omamljivanja. Navedeni dekreti su predvidjeli iznimku u slučajevima obrednog klanja na način da je uvedena mogućnost reverzibilnog omamljivanja, odnosno omamljivanja koje ne dovodi do usmrćenja životinje. Neki od podnositelja su podnijeli tužbu belgijskom Ustavnom sudu radi poništenja spornih dekreta. Belgijski Ustavni sud je podnio zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije (dalje: Sud EU). Zasedajući u velikom vijeću, Sud EU je donio presudu¹⁹ kojom je utvrdio da je reverzibilni nesmrtonosni postupak omamljivanja u skladu s čl. 10. st. 1. [Povelje EU o temeljnim pravima](#) (dalje: Povelja EU). Nakon donošenja presude Suda EU, belgijski Ustavni sud je odbio zahtjeve podnositelja.

¹⁹ Presuda [Centraal Israëlitisch Consistorie van België i drugi](#) (C-336/19) od 17. prosinca 2020.

PRIGOVORI

Podnositelji su pred ESLJP-om prigovorili temeljem čl. 9. Konvencije da je zabrana obrednog klanja životinja bez prethodnog omamljivanja povrijedila njihovo pravo na slobodu vjeroispovijedi. Također, prigovorili su povredi čl. 14. u vezi s čl. 9. Konvencije jer su sporni dekreti doveli do njihove diskriminacije u ostvarivanju slobode vjeroispovijedi.

OCJENA ESLJP-a

Članak 9. Konvencije

ESLJP je naveo da nije na njemu da odlučuje o tome je li omamljivanje životinja prije klanja u skladu s prehrambenim propisima muslimanske i židovske vjerske zajednice. Unutarnja rasprava ili različita mišljenja unutar navedenih vjerskih zajednica u tom pogledu nisu mogla lišiti podnositelje od uživanja njihovih prava zajamčenih čl. 9. Konvencije ([Izzettin Doğan i drugi protiv Turske](#)²⁰ [VV], br. 62649/10, st. 134. 26. travnja 2016.).

Međutim, ESLJP je primijetio i da je iz parlamentarnih rasprava koje su prethodile donošenju spornih dekreta bilo očito da je klanje životinja bez prethodnog omamljivanja predstavljalo aspekt vjerskog rituala koji je dosegnuo određenu razinu uvjerljivosti, ozbiljnosti, kohezije i važnosti za određene vjernike, među kojima su i podnositelji zahtjeva židovske i muslimanske vjeroispovijedi. Stoga je ESLJP utvrdio da je došlo do miješanja u pravo podnositelja.

I. Zakonitost miješanja

Obzirom da je utvrđeno miješanje bilo predviđeno odredbama spornih dekreta, te uzimajući u obzir činjenicu da podnositelji nisu osporili da isti ispunjavaju zahtjeve pristupačnosti i predvidljivosti, ESLJP je utvrdio da je miješanje bilo propisano zakonom.

II. Legitimni cilj miješanja

U ovom predmetu, ESLJP je po prvi put morao odlučiti može li se zaštita dobrobiti životinja podvesti pod neki od legitimnih ciljeva predviđenih čl. 9. st. 2. Konvencije. Za razliku od prava EU koje je uspostavilo dobrobit životinja kao cilj od općeg interesa, Konvencija nije navela zaštitu dobrobiti životinja u iscrpnom popisu legitimnih ciljeva predviđenih čl. 9. st. 2.

ESLJP je u već nekoliko navrata utvrdio da zaštita životinja predstavlja pitanje od općeg interesa zaštićeno čl. 10. Konvencije ([PETA Deutschland protiv Njemačke](#), no 43481/09, st. 47, 8. studenog 2012). Štoviše, navodeći legitimni cilj zaštite morala, ESLJP je već utvrdio da bi sprječavanje patnje životinje moglo opravdati miješanje u pravo zajamčeno čl. 11. Konvencije ([Friend i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#) (odl.), br. 16072/06, st. 50., 24. studenog 2009.).

²⁰ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

Zaštita javnog morala, na koju upućuje čl. 9. st. 2. Konvencije, ne može se shvatiti kao da je usmjerena isključivo na zaštitu ljudskog dostojanstva u odnosu s drugim pojedincima. Pojam „morala“ se razvija, te ono što se u jednom trenutku smatralo moralno prihvatljivim može to prestati biti nakon određenog vremena. Stoga je ESLJP prihvatio da se promicanje zaštite i dobrobiti životinja kao živih bića moglo smatrati moralnom vrijednošću koju dijele mnogi ljudi u Flandriji i Valoniji. ESLJP nije vidio razlog da bi proturječio Sudu EU i Ustavnom sudu koji su oboje smatrali da zaštita dobrobiti životinja predstavlja etičku vrijednost kojoj suvremena društva pridaju sve veću važnost, te koju treba uzeti u obzir pri procjeni ograničenja vjerskih uvjerenja.

ESLJP je utvrdio da se zaštita dobrobiti životinja može povezati s pojmom „javnog morala“ koji predstavlja legitimni cilj u smislu čl. 9. st. 2. Konvencije.

III. Nužnost miješanja u demokratskom društvu

Iako nema jasnog konsenzusa između država članica u pogledu zaštite dobrobiti životinja, države članice sve više idu u smjeru povećanja te zaštite. U svakom slučaju, nacionalnim vlastima mora se dati široko polje slobodne procjene u tom pogledu, ali ono ne smije biti neograničeno jer bi sloboda vjeroispovijedi bila lišena svoje suštine i učinkovitosti.

ESLJP je primijetio da su sporni dekreti doneseni nakon opsežnih konzultacija sa zainteresiranim stranama, kao i da je zakonodavac nastojao pomiriti ciljeve promicanja dobrobiti životinja i poštovanja slobode vjeroispovijedi. Belgijski Ustavni sud je, suočen s novim pitanjem koje se posebno odnosilo na tumačenje prava EU, uputio Sudu EU zahtjev za prethodnu odluku. Sud EU je utvrdio da je obveza reverzibilnog omamljivanja bila u skladu s čl. 10. st. 1. Povelje EU. I belgijski Ustavni sud i Sud EU uzeli su u obzir zahtjeve čl. 9. Konvencije. Također, osporeni dekreti temeljili su se na znanstvenom konsenzusu da omamljivanje životinja prije usmrćivanja predstavlja optimalno sredstvo za smanjenje njihove patnje u trenutku smrti.

Za slučajeve obrednog klanja životinja predviđen je postupak reverzibilnog omamljivanja koje nije dovelo do smrti životinje. Temeljem provedenih znanstvenih istraživanja i konzultacija sa zainteresiranim stranama, u zakonodavnom postupku je zaključeno da manje radikalna mjera ne bi mogla dovoljno smanjiti patnju koju životinje trpe tijekom klanja. Flamanski i valonski zakonodavci su uvođenjem te mogućnosti tražili alternativnu obvezu prethodnom omamljivanju, a uzimajući u obzir prava muslimanskih i židovskih vjernika na slobodu vjeroispovijedi u svjetlu rastuće važnosti koja se pridaje sprječavanju patnje životinja u Flandriji i Valoniji. ESLJP je naveo da nije bilo na njemu da utvrdi zadovoljava li navedena alternativa zahtjeve vjere na koju su se pozivali podnositelji zahtjeva. Uzimajući u obzir da je vidljivo da su nacionalne vlasti nastojale odvagnuti suprotstavljena prava i interese, kao i postići pravednu ravnotežu među njima, ESLJP je

Osporeni dekreti temelje se na znanstvenom konsenzusu da omamljivanje životinja prije usmrćivanja predstavlja optimalno sredstvo za smanjenje njihove patnje u trenutku smrti.

utvrdio da je osporena mjera donesena u okviru polja slobodne procjene nacionalnih vlasti.

ESLJP je također naveo da u Flandriji i Valoniji nije zabranjena konzumacija mesa iz drugih regija ili zemalja u kojima omamljivanje prije usmrćivanja nije zakonski preduvjet. Stoga podnositelji nisu uspjeli uvjeriti ESLJP da im je stupanjem spornih dekreta na snagu otežan pristup mesu u skladu s njihovim vjerskim uvjerenjima.

Zaključno, ESLJP je naveo da nacionalne vlasti nisu prekoračile polje slobodne ocjene donošenjem spornih dekreta, te je stoga utvrdio da nije došlo do povrede čl. 9. Konvencije.

Članak 14. u vezi s člankom 9. Konvencije

Čl. 14. Konvencije zabranjuje različito postupanje prema osobama u usporedivim situacijama, osim ako isto nema razumno i objektivno opravdanje. Međutim, svaka razlika u postupanju neće uzrokovati povredu čl. 14. Konvencije. Razlika u postupanju temeljena na zabranjenoj osnovi je diskriminatorna ako nema objektivno i razumno opravdanje, odnosno ako ne teži legitimnom cilju ili ako ne postoji razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i legitimnog cilja ([Savickis i drugi protiv Latvije](#) [VV]²¹, br. 49270/11, st. 181., 9. lipnja 2022.). Obveza da podnositelj dokaže postojanje „usporedive situacije“ ne pretpostavlja da te situacije moraju biti identične. Podnositelj mora dokazati da je bio u situaciji usporedivoj sa situacijom u kojoj su se pronašli drugi s kojima se drugačije postupalo, istovremeno uzimajući u obzir posebnu prirodu njegove pritužbe ([Fábián protiv Mađarske](#) [VV], br. 78117/13, st. 113., 5. rujna 2017.).

Podnositelji su prigovorili da se prema njima postupalo drugačije bez objektivnog opravdanja u odnosu na lovce i ribare koji nemaju obvezu prethodno omamljivati životinje. Navodeći da odlučivanje o kompatibilnosti lova i ribolova s dobrobiti životinja nadilazi opseg predmeta, ESLJP je utvrdio i da podnositelji nisu dokazali da su bili u istovrsnoj ili usporedivoj situaciji s ribarima i lovcima. Naime, obredno klanje se provodilo na uzgojenim životinjama, te se njihovo usmrćivanje odvijalo u različitim okolnostima nego divljih životinja zaklanih tijekom lova i rekreacijskog ribolova.

U odnosu na položaj prema ostatku populacije, ESLJP je naveo da se prema muslimanskim i židovskim vjernicima postupalo drugačije od pojedinaca koji se nisu pridržavali vjerskih prehrambenih propisa. Upravo zato su sporni dekreti predviđali posebnu metodu reverzibilnog omamljivanja koje nije bilo smrtonosno.

Obzirom na tvrdnju o različitom položaju podnositelja židovske i muslimanske vjeroispovijedi, ESLJP je utvrdio da nije na međunarodnom sudu da odlučuje o prehrambenim propisima u vjerskim stvarima, osobito kada su one bile predmet rasprave. Sama činjenica da su prehrambeni propisi židovske i muslimanske vjerske zajednice bili različite prirode nije bila dovoljna za zaključak da su ti vjernici bili u bitno različitoj situaciji u odnosu na osporenu mjeru, a s obzirom na slobodu vjeroispovijedi.

²¹ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

Zaključno, ESLJP je utvrdio da nije došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 9. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- sloboda vjeroispovijedi
- obredno klanje životinja
- vjerski prehrambeni propisi
- omamljivanje životinja

Sutkinja Koskelo je dala izdvojeno suglasno mišljenje kojemu se pridružio sudac Kūris, kao i sutkinja Yuksel koja je također dala izdvojeno suglasno mišljenje.

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

MIKYAS I DRUGI PROTIV BELGIJE

zahtjev br. 50681/20

odluka vijeća od 9. travnja 2024.

PRIGOVOR PODNOSITELJICA RADI ZABRANE NOŠENJA VIDLJIVIH VJERSKIH SIMBOLA U ŠKOLAMA ODBAČEN KAO OČITO NEOSNOVAN

ČINJENICE

Podnositeljice su tri belgijske državljanke islamske vjeroispovijedi, koje su pohađale srednju školu u Belgiji. Sukladno svojim vjerskim uvjerenjima, podnositeljice su nosile islamski veo u školi. Obrazovno vijeće flamanske zajednice (dalje: Vijeće) je usvojilo okružnicu kojom je zabranjeno nošenje vidljivih vjerskih simbola, uz izuzetak nekonzfesionalne nastave vjeronauka i etike. Roditelji podnositeljica su, u svojstvu njihovih zakonskih zastupnika, pokrenuli postupak pred nacionalnim sudovima protiv Vijeća, tražeći da se zabrana isticanja vjerskih simbola proglasi nezakonitom. Prvostupanjski sud je utvrdio da predmetna zabrana nije bila u skladu s čl. 9. Konvencije. Međutim, žalbeni sud je naveo da iako je sporna zabrana predstavljala miješanje u pravo podnositeljica temeljem čl. 9. Konvencije, navedeno miješanje je bilo opravdano legitimnim ciljem zaštite prava i sloboda svih učenika i njihovih roditelja, kao i radi omogućavanja nesmetanog odvijanja školskih aktivnosti.

PRIGOVORI

Podnositeljice su pred ESLJP-om prigovorile da je zabrana nošenja vidljivih vjerskih simbola u školi povrijedila njihovo pravo na iskazivanje svoje vjeroispovijedi temeljem čl. 9. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Navodeći da se nošenje islamskog vela može smatrati „činom potaknutim ili nadahnutim vjerom ili vjerskim uvjerenjem“, ESLJP je smatrao da je zabrana nošenja vidljivih vjerskih simbola dovela do miješanja u pravo podnositeljica temeljem čl. 9. Konvencije ([Leyla Şahin protiv Turske](#)²² [VV], br.44774/98, st. 78, 10. studenog 2005.).

Zakovitost miješanja

Zabrana nošenja vidljivih vjerskih simbola je bila propisana školskim pravilnikom za tekuću godinu, a kojim je provedena okružnica Vijeća. ESLJP je naveo da među strankama nije bilo sporno da je predmetna zabrana bila utemeljena u domaćem pravnom sustavu, kao i da je ista ispunjavala uvjet pristupačnosti i predvidljivosti. Stoga je miješanje bilo zakonito.

Legitimni cilj miješanja

ESLJP je već utvrdio da je zabrana nošenja vela učenicama ili studenticama u školskom ili sveučilišnom okruženju opravdana legitimnim ciljem zaštite prava i sloboda drugih, kao i zaštite javnog reda ([Dogru protiv Francuske](#), br. 27058/05, st. 60., 4. prosinca 2008.). Slijedom navedenog, takvo stajalište je prihvatio i u predmetu podnositeljica.

Nužnost miješanja u demokratskom društvu

U demokratskom društvu u kojem postoji više različitih religija može se ukazati potreba za usklađivanjem slobode predviđene čl. 9. Konvencije s određenim ograničenjima, a radi usuglašavanja interesa različitih skupina te osiguranja poštovanja uvjerenja svake od tih skupina. Također, ESLJP je naglasio ulogu države kao nepristranog i neovisnog subjekta pri usklađivanju iskazivanja različitih vjera, kultova i uvjerenja, te je ukazao da takva uloga nacionalnih tijela doprinosi osiguranju vjerskog mira i tolerancije u demokratskom društvu ([Dubská i Krejzová protiv Češke](#)²³ [VV], br. 28859/11 i 28473/12, st. 175., 15. studenog 2016.).

ESLJP je već utvrdio da bi u demokratskom društvu država mogla ograničiti, pa čak i zabraniti nošenje vjerskih simbola učenicima ili studentima u školama ili na sveučilištima, a da pritom ne povrijedi pravo na iskazivanje vjerskih uvjerenja predviđeno čl. 9. Konvencije.

²² Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

²³ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

Ovaj predmet se odnosio na vrstu javnog obrazovanja, odnosno službeno obrazovanje u flamanskoj zajednici. Sukladno odredbama belgijskog Ustava, takvo obrazovanje je trebalo biti neutralno na način da se posebice poštuje filozofska, ideološka ili vjerska uvjerenja roditelja i učenika. Upravo u svrhu ispunjenja tog ustavnog zahtjeva, ESLJP je primijetio da je Vijeće odlučilo u svojim ustanovama uspostaviti opću zabranu nošenja vidljivih vjerskih simbola. Belgijski Ustavni sud je takav zahtjev neutralnosti ocijenio suglasnim s odredbama Ustava.

Razlozi donošenja odluke Vijeća su bili dovoljno obrazloženi, te su uzimali u obzir i kontekst obrazovnog sustava flamanske zajednice i različite interese prema čl. 9. Konvencije. Obzirom na polje slobodne procjene koje je bilo dodijeljeno nacionalnim vlastima u području reguliranja vjerskih uvjerenja u javnom obrazovanju, ESLJP je naveo da zahtjev neutralnosti obrazovanja, a koji je bio shvaćen kao zabrana nošenja vidljivih vjerskih simbola, nije bio protivan čl. 9. Konvencije. Činjenica da je belgijski zakonodavac mogao drugačije tumačiti zahtjev neutralnosti, nije značila da je odabrana metoda, prihvaćena od strane i Ustavnog i žalbenog suda, bila u suprotnosti s čl. 9. Konvencije. Štoviše, sporna zabrana se nije odnosila samo na nošenje islamskog vela, već se primjenjivala na sve vidljive vjerske simbole.

Podnositelji zahtjeva su slobodno odabrali obrazovanje u sklopu obrazovnog sustava flamanske zajednice te su morali znati da su nadležna upravna tijela obvezna provoditi Ustavom predviđen zahtjev neutralnosti u tim školama. ESLJP je primijetio i da su podnositelji bili unaprijed obaviješteni o pravilima koja se primjenjuju u dotičnim školama, te su pristali pridržavati se istih.

Sporna zabrana težila je zaštiti učenika od društvenog pritiska i prozelitizma. ESLJP je podsjetio da je bilo važno osigurati da, u skladu s načelom pluralizma i poštovanja sloboda drugih, iskazivanje vidljivih vjerskih simbola od strane učenika ne bude nametljivo i da ne bude izvor pritiska i isključivanja drugih ([Kervanci protiv Francuske](#), br. 31645/04, st. 71., 4. prosinca 2008.).

ESLJP nije zanemario različitu situaciju u kojoj su se našli nastavnici i učenici. Nastavnici, kao simboli autoriteta, su mogli biti podvrgnuti ograničenjima u izražavanju svojih uvjerenja, dok su maloljetni učenici bili ranjiviji. Slijedom navedenog, zabrana nošenja vjerskih simbola učenicima mora imati cilj sprječavanja bilo kakvog oblika isključivanja ili pritiska, istovremeno poštujući pluralizam i slobodu drugih.

Zabrana nošenja vjerskih simbola učenicima mora imati cilj sprječavanje bilo kakvog oblika isključivanja ili pritiska, istovremeno poštujući pluralizam i slobodu drugih.

Obzirom na slobodu procjene u području reguliranja vjerskih uvjerenja u javnom obrazovanju, nacionalne vlasti su mogle odrediti da u flamanskoj zajednici učenicima nije dopušteno nositi vjerske simbole u školama. ESLJP je u više navrata naglasio da se pluralizam i demokracija moraju temeljiti na dijalogu i kompromisu, što podrazumijeva određene ustupke od strane pojedinaca.

Slijedom navedenog, sporna zabrana je bila razmjerna ciljevima koje je htjela postići, odnosno zaštititi prava i sloboda drugih i zaštititi javnog reda, stoga je bila nužna u demokratskom društvu.

ESLJP je zato odbacio prigovor podnositeljica kao očito neosnovan.

KLJUČNE RIJEČI

- *sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi*
- *iskazivanje vjeroispovijedi ili uvjerenja*
- *zabrana isticanja vjerskih simbola u školama*
- *zahtjev neutralnosti*

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

ZABRANA DISKRIMINACIJE

ČLANAK 14.

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

WA BAILE PROTIV ŠVICARSKJE

*zahtjevi br. 43868/18 i 25883/21
presuda vijeća od 20. veljače 2024.*

RASNO PROFILIRANJE OD STRANE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA DOVELO JE DO POVREDE PRAVA NA ZABRANU DISKRIMINACIJE

ČINJENICE

Podnositelja zahtjeva, švicarskog državljanina, su zaustavili policijski službenici radi provjere identiteta na kolodvoru u Zürichu dok je bio na putu prema poslu. Nakon što je podnositelj odbio postupiti po njihovoj naredbi, policijski službenici su ga pretražili, te su ga pustili nakon što su mu pronašli osobni dokument i utvrdili njegov identitet. Protiv podnositelja je pokrenut kazneni postupak jer je odbio postupiti po policijskim naredbama. Podnositelj, tamnoputa osoba, je naveo da je provjera identiteta bila rezultat rasnog profiliranja od strane policijskih službenika. Okružni sud je presudom utvrdio odgovornost podnositelja te mu je naložio plaćanje kazne u iznosu od 100 CHF. Kantonalni sud je potvrdio prvostupanjsku presudu te je odbio žalbu podnositelja. Daljnji prigovori podnositelja protiv tog postupanja policije podneseni komunalnom redarstvu Zürichu, Općinskom vijeću te Okružnom uredu Zürichu bili su neuspješni. Podnositelj je podnio žalbu Upravnom sudu kantona Zürich (dalje: Upravni sud) te je zatražio da se predmetna policijska provjera proglašena nezakonitom. Upravni sud je usvojio žalbu podnositelja, te je poništio presude nižih sudova i utvrdio da je policijska provjera bila nezakonita. Međutim, Upravni sud je ostavio otvoreno pitanje diskriminacije temeljem boje kože. Savezni sud je proglasio nedopuštenom žalbu podnositelja.

PRIGOVORI

Pred Europskim sudom podnositelj je prigovorio povredi prava na zabranu diskriminacije (čl. 14. Konvencije) u vezi s pravom na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8. Konvencije) tvrdeći da su policijska provjera i izrečena novčana kazna predstavljale

diskriminaciju temeljem boje kože. Također, prigovorio je i povredi prava na djelotvoran pravni lijek (čl. 13. Konvencije) jer nije imao učinkovito pravno sredstvo temeljem kojeg bi se mogao ispitati njegov prigovor o povredi čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Članak 14. u vezi s člankom 8. Konvencije

I. Postupovni aspekt

Različito postupanje prema osobama u usporedivim situacijama, a koje nema objektivno i razumno opravdanje, predstavlja diskriminaciju ([Willis protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 36042/97, st. 48, CEDH 2002-IV). Rasna diskriminacija je krajnje neprihvatljiv oblik diskriminacije koji, s obzirom na moguće opasne posljedice, traži posebnu pažnju i jasnu reakciju nadležnih tijela. Upravo ta tijela moraju upotrijebiti sva dostupna sredstva u borbi protiv rasizma, te tako raditi na jačanju demokratskog shvaćanja kako raznolikost u društvu ne predstavlja prijetnju, već izvor bogatstva ([Natchova i drugi protiv Bugarske](#) [VV], br. 43577/98 i 43579/98, CEDH 2005-VII).

Kada se državnim tijelima podnese uvjerljiva tvrdnja o tome da je neka osoba bila meta rasističkog postupanja državnog službenika te kada se utvrdi da sporne činjenice ulaze u opseg primjene čl. 8. Konvencije, državna tijela imaju obvezu prema čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije, istražiti može li se uspostaviti veza između navodnih rasističkih stavova i osporenog čina. Podnositelju pritužbe se mora omogućiti da pokaže

Iako je Upravni sud utvrdio da su provjera identiteta i pretraga podnositelja bile nezakonite, i dalje nije dao odgovor na pitanje je li pri provođenju provjere identiteta ključna činjenica bila upravo podnositeljeva boja kože.

da se sporni događaj dogodio uz prekoračenje ili zlouporabu ovlasti, pri čemu ne smije biti suočen s nepremostivim postupovnim preprekama ([Gillan i Quinton protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 4158/05, st. 83 i 86., CEDH 2010 (izvadci)).

Uzimajući u obzir navedena opća načela i činjenicu da je Upravni sud utvrdio da provjera identiteta podnositelja zahtjeva nije bila opravdana objektivnim razlozima, ESLJP je naveo da su nadležna tijela morala istražiti jesu li provjera identiteta i pretraga podnositelja bile rasistički motivirane.

ESLJP je smatrao da švicarski kazneni sudovi nisu detaljnije razmotrili podnositeljevu tvrdnju o rasnom profiliranju. Utvrdio je i da su sva tri upravna tijela Kantona Zürich odbila zahtjev podnositelja da se sporna provjera proglasi nezakonitom, navodeći da su vezana odlukom kaznenih sudova. Iako je Upravni sud utvrdio da su provjera identiteta i pretraga podnositelja bile nezakonite, i dalje nije dao odgovor na pitanje je li pri provođenju provjere identiteta ključna činjenica bila upravo podnositeljeva boja kože. Ni Savezni sud nije ispitao podnositeljev navod o rasnom profiliranju od strane policijskih službenika.

Uzimajući u obzir prethodno navedeno, a posebice specifične okolnosti i mjesto provedene provjere, ESLJP je zaključio da je dosegnut prag ozbiljnosti potreban za primjenu čl. 8. Konvencije te je utvrdio da je prigovor podnositelja o diskriminaciji temeljem boje kože bio opravdan. Naveo je i da podnositeljev prigovor nije bio učinkovito ispitan ni od strane upravnih ni kaznenih sudova.

Slijedom navedenog, utvrdio je povredu čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije postupovni aspekt.

II. Materijalni aspekt

Policijski službenici moraju imati jasne smjernice pri obavljanju svoje dužnosti: pravnim i administrativnim okvirom moraju biti definirani ograničeni uvjeti u kojima službenici ovlašteni za provođenje zakona smiju koristiti silu i vatreno oružje, istovremeno uzimajući u obzir međunarodne standarde razvijene u tom području ([Makaratzis protiv Grčke](#) [VV], br. 50385/99, st. 58.-59., CEDH 2004-XI).

Odbor Ujedinjenih naroda za uklanjanje svih oblika rasne diskriminacije (dalje: Odbor) je u svojoj Općoj preporuci br. 36.²⁴ naveo da države članice imaju obvezu aktivno poduzimati mjere protiv diskriminacije koja proizlazi iz njihovih zakona, politika i institucija. Države članice moraju osigurati postojanje odgovarajućih i učinkovitih mehanizama u svom pravnom sustavu radi omogućavanja prijave slučajeva rasnog profiliranja, kao i da se takvoj praksi stane na kraj. Ključno je da službenici odgovorni za provođenje zakona budu pravilno obaviješteni o svojim obvezama i o načinima kako izbjeći rasno profiliranje. Odbor je u svojim [Zaključnim opažanjima od 27. prosinca 2021.](#) naveo da obuka švicarskih policajaca nije bila dostatna za učinkovito sprječavanje bilo kakvog rasizma i rasnog profiliranja.

Za razliku od predmeta [Basu protiv Njemačke](#)²⁵ (br. 215/19, 18. listopada 2022.) u kojem je utvrdio da ne može ispitati je li etničko podrijetlo podnositelja bilo povod za provjeru identiteta, ESLJP je u ovom predmetu utvrdio postojanje više odlučnih činjenica koje su opravdale ispitivanje tog pitanja. Upravni sud je utvrdio da je provjera podnositelja bila nezakonita i da se nije mogla opravdati objektivnim razlozima. Upravo zbog nedostatka valjanog obrazloženja za provjeru, ESLJP je smatrao da postoji jaka presumpcija da su policijska provjera i pretraga imale diskriminatornu osnovu. Iako je švicarska Vlada navela da podnositelj nije bio jedina osoba koja je tog dana podvrgnuta provjeri, nije dostavila podatke o broju tih osoba niti je navela druge relevantne podatke u vezi s tim. Slijedom navedenog, ESLJP je smatrao da švicarska Vlada nije dostavila dokaze temeljem kojih bi pobila tu presumpciju u predmetu podnositelja. ESLJP je podsjetio i na određena izvješća međunarodnih tijela koja se bave zaštitom ljudskih prava²⁶, a koja su se bavila slučajevima

²⁴ [Opća preporuka br. 36 \(2020\) o sprječavanju i borbi protiv rasnog profiliranja od strane službenika odgovornih za provođenje zakona](#)

²⁵ Sažetak presude je dostupan na [hrvatskom jeziku](#).

²⁶ Izvješće Europske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI), Izvješće Amnesty Internationala, Zaključna opažanja Odbora Ujedinjenih naroda za uklanjanje svih oblika rasne diskriminacije

rasnog profiliranja od strane policije u Švicarskoj. Promatrana u cjelini, navedena izvješća

Odbor UN-a je u svojim Zaključnim opažanjima od 27. prosinca 2021. smatrao da obuka švicarskih policajaca nije bila dostatna za učinkovito sprječavanje bilo kakvog rasizma i rasnog profiliranja.

podržala su presumpciju da je podnositelj bio žrtva diskriminatornog postupanja.

Slijedom navedenog ESLJP, svjestan činjenice da je policijskim službenicima bilo teško odlučiti, brzo i bez jasnih internih uputa, jesu li suočeni s prijatnom javnom redu ili sigurnosti, je

utvrdio da je u predmetu podnositelja postojala presumpcija diskriminatornog postupanja koju švicarska Vlada nije uspjela oboriti.

Stoga je došlo do povrede čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije.

Članak 13. Konvencije

Iako je Upravni sud poništio odluke nižih sudova i utvrdio da je provedena provjera bila nezakonita, ostavio je otvorenim pitanje je li boja kože bila odlučujuća za provjeru identiteta podnositelja. S druge strane, Savezni sud je utvrdio da podnositelj nije imao pravni interes za podnošenje žalbe jer je Upravni sud presudio njemu u korist. Savezni sud nije razmotrio navode o rasnom profiliranju podnositelja.

Razmatrajući prigovor temeljem čl. 13. Konvencije, ESLJP je pozvao na zaključke iz utvrđene povrede postupovnog aspekta čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije da švicarski sudovi nisu učinkovito ispitali prigovor podnositelja da je provjera identiteta bila temeljena na njegovoj boji kože. Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da podnositelj nije imao na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo pred domaćim tijelima putem kojeg je mogao podnijeti pritužbu da je pretrpio diskriminatorno postupanje prilikom provjere identiteta i pretrage.

Zaključno, ESLJP je utvrdio povredu čl. 13. Konvencije u vezi s prigovorom radi povrede čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

23.975 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana diskriminacije*
- *pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života*
- *postupovni i materijalni aspekt*
- *pravo na djelotvoran pravni lijek*
- *rasno profiliranje*
- *provjera identiteta i pretraga*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).